

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Andra kammaren.

Nr 14.

Onsdagen den 1 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen av herr statsrådet *Pehrsson-Bramstorp* propositionerna: nr 98, angående överskridande för budgetåret 1938/39 av en i skolöverstyrelsens avlöningsstat ingående delpost; nr 100, angående anställningsförhållandena för biträdande lärare vid folkskolor och lärare vid mindre folkskolor; nr 101, angående anslag till intagningsnämnder vid vissa allmänna läroverk m. fl. läroanstalter; nr 102, angående anslag till om- och nybyggnadsarbeten vid nomadskolorna m. m.; och nr 109, angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande; samt av herr statsrådet *Quensel* propositionen, nr 120, angående anskaffande av ett sjuktransportflygplan.

Samtliga ovannämnda propositioner bordlades.

§ 2.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Hansson**, som yttrade: Herr talman! Herr Wallén har med andra kammarens tillstånd till mig riktat en interpellation rörande anskaffning av ett ambulansplan till ersättande av det den 16 oktober i fjol förolyckade.

I motiveringen till interpellationen har herr Wallén hänvisat till dels ett erbjudande av »generalfältmarskalk Hermann Göring att utan ersättning skänka ett ambulansplan» — formuleringen är interpellantens — dels flygförvaltningens skrivelse till regeringen den 30 december 1938, dels ock en genom utrikesdepartementet den 18 februari utgiven kommuniké. Interpellanten frågar: »Av vilka skäl har regeringen avvisat det gjorda erbjudandet, och varför ha varken flygmyndigheterna eller SVENSKA RÖDA KORSET fått tillfälle att före regeringens beslut yttra sig angående det gjorda erbjudandet?»

Villka åtgärder utöver ovan angivna hava av regeringen vidtagits för att ersätta det förolyckade planet?»

I den nämnda kommunikén säges: »I december månad förhörde sig general-fältmarskalken Göring under hand angående överlämnande till Röda Korset av ett ersättningsplan såsom gåva. Med uttryck för svenska regeringens och Röda Korsets varma erkänsla för erbjudandet lämnades generalfältmarskalken Göring meddelande om de redan tidigare vidtagna förberedelserna för att genom svenska statens försorg ställa erforderligt ambulansplan till förfogande och att härigenom frågan om nyssnämnda gåva förfülle.»

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 14.

*Svar å
interpellation.*

Svar å interpellation. (Forts.)

Interpellanten tycks icke ha uppmärksammat denna del av kommunikén, i vart fall har han icke återgivit den. Men däri har han fått svaret på sin första fråga i vad denna avser skälet för avböjande och Röda Korsets hörande. Någon anledning att höra flygmyndigheterna i fråga om själva erbjudandet förelåg icke.

För ytterligare klargörande behöver kanske understrykas, att generalfältmarskalk Görings vänliga erbjudande byggde på den förutsättningen, att det havererade planet tillhörde Röda Korset, och erbjudandet gällde överlämnande just till Röda Korset av ersättningsplanet. Men det havererade planet tillhörde den svenska staten, ehuru Röda Korset och Svenska Luftfartsförbundet med en mindre del bidragit till anskaffningen. Från denna omständighet torde icke kunna bortses vid bedömandet av frågan om planets ersättande. I meddelandet till generalfältmarskalken Göring har också upplysts om ägandeförhållandet.

Det var efter havereringen klart, att det ankom på staten att svara för anskaffning av ersättningsplanet. Några dagar efter Frösöplanets haverering anmodade också dåvarande socialministern flygförvaltningen att inkomma med förslag till anskaffning av nytt ambulansplan. Flygförvaltningen ansåg, att med hänsyn till topografiska och klimatologiska förhållanden inom det område där ifrågavarande sjuktransportplan är avsett att användas måste stora anspråk ställas på detsamma med avseende på egenskaper, utrustning och bemanning. Den 30 december meddelade förvaltningen i skrivelse till Kungl. Maj:t, att undersökningen visat, att lämpligt flygplan kunde erhållas i Nordamerikas Förenta Stater. Underhandlingarna om planets utrustning voro emellertid icke slutförda. Först den 18 februari mottog flygförvaltningen telegram från Amerika om att överenskommelse träffats rörande utrustningen. I en till Kungl. Maj:t den 23 februari ingiven skrivelse förklarade flygförvaltningen, att den redan före avlåtandet av sin skrivelse den 30 december 1938 kommit till den slutsatsen, att den i nämnda skrivelse avsedda amerikanska flygplanstypen vore den lämpligaste och den enda av de för ifrågavarande uppgift tänkbara typerna, som fyllde de uppställda kraven. Förvaltningen tillägger: Intet har därefter framkommit, som jävat denna uppfattning.

Kungl. Maj:t har i konselj den 24 februari beslutat hos riksdagen äska medel för anskaffning i enlighet med flygförvaltningens förslag. Proposition har i dag överlämnats till kamrarna.

Därmed har herr Walléns andra fråga besvarats.

Vidare anförde:

Herr Wallén: Herr talman! När jag tackar hans excellens statsministern för hans skyndsamma svar, är detta mitt tack — så vitt angår min sista fråga — inte bara formellt utan även reellt, emedan ju svaret i denna del innebär meddelande därom, att proposition i dag avlämnats till riksdagen om det förolyckade ambulansplanets ersättande med ett nytt. Alla hälsa vi förvisso med tillfredsställelse denna underrättelse.

Beträffande svaret på min första fråga nödgas jag vara något utförligare. Jag skall emellertid av lättförståeliga skäl icke mer än som är *absolut nödvändigt* kommentera statsministerns svar i denna del.

Jag har ansett det ur alla synpunkter nödvändigt, att regeringens chef bereddes tillfälle att här i riksdagen komplettera den officiella redogörelse, som tidigare lämnats för vad som förekommit i denna uppseendeväckande affär. Detta var nödvändigt inte minst därför, att åtskilliga reflexioner, som ha gjorts i tidningsorgan, vilka med eller utan fog anses stå statsministern nära, voro sådana, att de absolut inte kunde godkännas i den kränkande form, som de

Svar å interpellation. (Forts.)

understundom fått emot den storsinte man, som erbjudit svenska Röda Korset den omdebatterade gåvan. För egen del anser jag — och många svenska medborgare med mig — att dessa kränkande omdömen äro helt enkelt landsskadliga. I vart fall äro de synnerligen olyckliga ur vårt eget lands synpunkt.

Jag tror, och jag vågar säga, att syftet med min interpellation i viss mån uppnåtts genom det svar, herr statsministern här lämnat. Jag skall strax med ett par ord återkomma till detta; men först ber jag att få säga några ord beträffande sakfrågan, d. v. s. spörsmålet om det av *tekniska* skäl var nödvändigt att den *16 januari 1939* lämna ett avböjande svar till generalfältmarskalk Göring på hans generösa erbjudande från förra hälften av december månad 1938. Det erbjudna ambulansplanet, som numera är praktiskt taget iordningställt, anses av fackmän, vara *ett av världens mest moderna ambulansflygplan. Det har tre motorer och modern utrustning, ja, utrustning till och med för kirurgiska operationer i luften*, samt anses för övrigt så tekniskt fulländat, att det, enligt uppgift, inom den närmaste tiden kommer att demonstreras på en utställning i Paris. Det bör kanske tilläggas, att den svenskvänlige donatorn — som inte fick bli någon donator — låtit meddela svenska representanter, att alla eventuella önskingar från svensk sida skulle vinna beaktande vid flygplanets iordningställande.

Utöver vad jag redan anfört vill jag, herr talman, blott tillägga, att jag tolkar herr statsministerns svar som *ett klart och oförbehållsamt avståndstagande från den fanatiska argumentering*, som här och var i pressen förekommit i denna fråga. Generalfältmarskalk Görings erbjudande har sålunda inte avböjts av *politiska* grunder. Är denna min tolkning av svaret riktig, har min interpellation inte saknat sin stora betydelse *och i sin mån bidragit till att befästa det goda förhållandet mellan tvenne närbesläktade folk.*

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag konstaterar gärna, att interpellanten har rätt i sitt antagande, att politiska motiv icke förestavat regeringens ställningstagande. Jag ber också att få uttala min tacksamhet för att han nu lämnat upplysning om, hur detta plan skulle komma att se ut, en upplysning som tidigare inte stått till regeringens föfogande, detta helt enkelt av det skälet att man förutsatte, att om gåvan godtoges, skulle det underhandlas om hurudant planet skulle bli. Det är väl att vi i den svenska riksdagen ha representanter, som kunna informera regeringen om utländska förhållanden.

Jag har heller ingenting emot att på interpellantens anmodan ta avstånd från de *fanatiska* utläggningarna kring denna sak, och jag gör detta oavsett från vilken sida dessa fanatiska utläggningar må ha kommit. Jag vill bara tillägga, att när man använt sig av vad som förevarit i denna fråga såsom en anledning till angrepp på regeringen, har jag ofta frågat mig, vilka de svenska intressen kunde vara, som förestavat angreppen.

Herr **Wallén**, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag ber att ännu en gång få tacka herr statsministern för att han poängterat, *att det inte varit politiska motiv, som dikterat regeringens ställningstagande*, liksom också för att han än ytterligare fastslagit, att mitt antagande i övrigt var riktigt.

Vad beträffar mina informationer i denna sak, så är det ju någonting som knappast hör hit. *Jag kan endast beklaga, att regeringen själv av okänd anledning inte skaffat informationer* angående denna numera nästan färdigbyggda flygambulans, informationer som stått varje intresserad svensk medborgare till buds.

Svar å interpellation. (Forts.)

Härefter anförde:

Herr Senander: Herr talman! Herr Walléns interpellation bekräftade på ett slående sätt riktigheten av det betyg, som herr Zeth Höglund gav honom vid ett föregående plenum, nämligen att han här mera representerar tyska än svenska intressen.

Vid tillfället i fråga visade sig herr Wallén vara en företrädare för den ruskiga antisemitism, som direkt importerats från Tredje riket. I dag uppträder han som representant för herr Göring, som genom sin lilla kärleksgåva till svenska folket velat dubba sig till humanitetens ädle riddare. Enligt herr Wallén har regeringen givetvis visat den svartaste otacksamhet emot givaren. Regeringen skulle naturligtvis enligt herr Wallén i stället ha mottagit gåvan med största tacksamhet och låtit ambulansplanet »Carin Göring» bli till en ständig påminnelse för det svenska folket om de höga och ädla idéer, som besjåla makthavarna i Tredje riket. För varje människoliv, som planet räddade, skulle herr Wallén och med honom likasinnade då ha kunnat uppstämna lovsånger till den högsinnade man och hans gelikar, som av humanitära skäl och av omtanke för det åt den usla demokratien utlämnade svenska folket skänkt sin gåva.

Som väl är kan emellertid herr Wallén inte betecknas som representant för majoriteten av det svenska folket. Han representerar i denna fråga ett försvinnande litet fåtal. Jag tänker då inte på hans väljare, ty dessa ha säkerligen väntat sig andra prestationer av herr Wallén än dem han åstadkommit vid innevarande års riksdag. Jag syftar i stället på den lilla klick av öppna eller förstuckna agenter för den tyska fascismen, som tyvärr existerar här i landet. Den stora och överväldigande majoriteten av folket betackar sig både för herr Walléns och herr Görings omsorger. Det svenska folket har nämligen ett mycket gott minne. Det vet vem det är som bär ansvaret för de mängder av blod och tårar, som gjutits av oskyldiga människor i Tredje riket. Det svenska folket vet också vem det är som sätter stålbattongerna och bödelstyxorna i rörelse i detta land. Det svenska folket vet också vilka de äro, som låta sina bomber regna över oskyldiga kvinnor och barn i Spanien, och som syfta till att krossa den spanska demokratien, ja, hela världsdemokratien. Svenska folket låter därför inte lura sig av »kärleksgåvor» från historiens värsta blodfigurer. Vårt folk känner i allt större utsträckning med sig, att det en gång kan komma att stå inför den omedelbara faran av att nödgas dela det tyska och det spanska folkets öde. Det anar säkerligen, att ambulansplanet »Carin Göring» kan vara föregångaren till andra flygplan, flygplan som, i stället för att stå i helbrägdagörelsens tjänst, äro ämnade till att förstöra och mörda. Det skulle under sådana förhållanden ha varit en skam, om den svenska regeringen tagit emot gåvan. Själva den ekonomiska sidan av saken spelar härvidlag ingen som helst roll. Det finns andra värden att här tillvarataga, som äro betydligt större än det värde, som ett dylikt ambulansplan representerar.

Svenska folket, som offrat miljoner för att hjälpa det spanska folket i dess kamp emot just dem, som vilja ge vårt folk en liten nådegåva, offrar med glädje än fler miljoner för att slippa varje som helst befattning med fascistiska bödlar. Vi hävda därför, att den svenska regeringen handlat fullt i enlighet med det svenska folkets intressen och uppfattning, då den vägrat att mottaga gåvan ifrån herr Göring. Den kan därför med all kraft, ja, betydligt kraftigare än vad hans excellens statsministern här gjort, tillbakavisa anslöppen ifrån herr Wallén och hans stallbröder.

Svar å interpellation. (Forts.)

Herr Höglund: Herr talman! Jag tror, att det är med stor tillfredsställelse, som kammaren har åhört statsministerns här avgivna svar på herr Walléns interpellation. Jag tror också, att man med ännu större tillfredsställelse kan mottaga herr Walléns förklaring, att syftet med hans interpellation uppnått genom det svar, som statsministern har lämnat. Annars hade kanske kammaren och allmänheten haft en helt annan uppfattning om vart herr Wallén egentligen syftade med sin fråga. Det är ju glädjande, om han inte alls har haft något politiskt bisyfte med densamma.

Även om så är förhållandet med herr Wallén, måste man icke desto mindre konstatera, att en stor del av den svenska pressen sökt göra politik av denna fråga för att komma åt vår regering.

Det vare mig fjärran att här på minsta sätt ingå på frågan om vilka motiv, som kunnat föreligga för herr Göring, när det gäller hans erbjudande av denna gåva. Därom torde ingen av oss med bestämdhet kunna uttala sig. Man vill ju gärna förutsätta, att det varit fråga om ett utslag av den generositet, som herr Wallén här talade om, och av den vänskap för Sverige, som herr Göring åtskilliga gånger framhållit att han hyser och vilken kan ha sina naturliga förklaringsgrunder. Icke desto mindre måste framhållas, att gränsen mellan vad som utgör ett utslag av humanitet och ett utslag av politiska syften ofta är ganska svårbestämbar. Jag vill visst inte påstå, att man här bör tillämpa det klassiska yttrycket, att man måste misstro grekerna, även när de komma med gåvor, men jag är inte heller i stånd att påstå motsatsen. Gränsen mellan humanitet eller, om man så vill, antihumanitet och politik är ganska flytande, inte minst i det nuvarande världsläget.

Jag vill, särskilt med anledning av det rabalder, som på sina håll inom den svenska pressen föres i denna angelägenhet, göra följande frågeställning. Hur skulle det uppfattas, om en framskjuten medlem av den svenska regeringen, exempelvis jordbruksministern, med hänsyn till det svåra ekonomiska nödläge, vari Tyskland nu på grund av inrikes- och utrikespolitiska förhållanden befinner sig — vilket är omvittnat även från tyskt håll — och där bristen på smör gör sig särskilt gällande, därför att parollen blivit »kanoner i stället för smör», erbjöde Tyskland en gåva av något tusental ton smör? Ett sådant erbjudande skulle måhända på det hållet uppfattas såsom ett utslag av ren humanitet — det vill jag inte bestrida — men tror någon, att det i världen i övrigt skulle uppfattas såsom ett utslag endast av humanitet och icke föranlett även av politiska bisyften?

Detta område är alltför känsligt, herr talman, för att man här skall kunna helt särskilja vad som är humanitet och vad som är politik, och alldeles bortsett från »tinget i sig», om jag så får säga, måste man taga hänsyn till hur en dylik humanitär åtgärd kan uppfattas både i det egna landet och i världen i övrigt.

Regeringen har här med styrka framhållit, att för den ha icke några som helst politiska synpunkter spelat in. Detta är naturligtvis alldeles riktigt, ty regeringen har ju icke haft anledning förutsätta, att herr Göring haft några som helst politiska motiv för sitt erbjudande. Det är, som sagt, andra i vårt land, som ha blandat in politik i denna sak. Men även om denna gåva mottagits, hade nog inte en sådan deklaration från regeringens sida kunnat hindra, att det uppstått politiska slitningar inom vårt land, vilket ju också blivit fallet, när den icke mottagits, då stora delar av de borgerliga partierna utnyttjat detta förhållande för en politisk kampanj mot regeringen, en kampanj som i viss mån måste försvaga regeringens ställning både inåt och utåt, vilket icke kan ha varit avsikten hos den, som gjort detta erbjudande.

Jag skulle även vilja fråga herr Wallén, hur han skulle ha ställt sig till ett

Svar å interpellation. (Forts.)

erbjudande om en dylik gåva från exempelvis sovjettryckt håll. Om, låt mig säga, den ryske inrikesministern — ja, den förre inrikesministern Jeshov har ju nyligen avgått, och jag minns inte vad den nye heter — det sker så många förändringar härvidlag, att det verkligen är svårt att komma ihåg alla, och jag får överlämna åt de mera sakkunniga att säga det — eller om, för att taga ett annat exempel, Dsjersinski, den ryktbare skaparen av den ryska tjeikan, vilken levde för ett tiotal år sedan, hade på sin tid under liknande omständigheter erbjudit svenska staten en gåva av det slag det här gäller och man under ytterst artiga former — jag förutsätter dock icke, att det lämnats någon svensk orden till Dsjersinski — hade avböjt densamma, så undrar jag, om herr Wallén även i detta fall hade ansett det motiverat att väcka en interpellation i denna kammare för att söka komma regeringens till livs i frågan.

Herr talman, jag vill anföra ännu ett exempel för att visa, hur oerhört ömtåliga dylika angelägenheter kunna vara, icke blott för en demokratisk stat utan även när det gäller de totalitära makterna själva, där man kan uppfatta t. o. m. en mycket blygsam mänsklig sak på annat sätt än avsikten varit. Jag har i samband med denna interpellation och det rabalder, som uppstått kring regeringens hållning i denna sak, kommit att tänka på vad som år 1924 hände den dåvarande svenske socialdemokratiska regeringschefen Hjalmar Branting. Han var medlem av Nationernas förbunds råd och skulle i december 1924 deltaga i ett rådssammanträde i Rom, men blev på grund av sin sjukdom förhindrad att resa. Han hemställde då hos sin vän, den dåvarande utrikesministern, att denne vid resan till Rom måtte medtaga en krans av tallris och mossa, försedd med blågula band, att nedläggas såsom en minnesgård på den av fascisterna mördade socialistiske ledaren Mateottis grav. Mateotti, som blivit mördad av en fascistisk terrorgrupp, betydde på sin tid i personligt och politiskt avseende ungefär detsamma för den italienska arbetarrörelsen som Hjalmar Branting gjorde för den svenska arbetarrörelsen. Mateotti hade varit en personlig vän till Hjalmar Branting, och denne ville gärna, när han kom till Rom eller, såsom nu blev förhållandet, genom en svensk representant, nedlägga en minneskrans på Mateottis grav. Men denna avsikt kunde inte förverkligas, ty ifrån den totalitära maktens sida lät man förstå, att en sådan vänskapshyllning av en mördad socialdemokrat — ett mord som den italienska regeringen officiellt dock tagit avstånd från — skulle innebära en kränkning av den italienske diktatorn och den italienska staten.

Där ser man alltså ytterligare ett exempel på hur känsligt detta område är och hur t. o. m. en sådan hyllning åt humaniteten kan uppfattas som politik — låt vara att det här gäller vad vi från vårt håll uppfatta som politik i mycket dålig mening.

Jag tror således, att man inte alldeles kan bortse ifrån att ett sådant humanitärt erbjudande, som vi här i och för sig ha tackat för, mycket lätt på grund av objektiva förhållanden kan slå om i sin motsats och både i vårt land och i utlandet uppfattas såsom ett uttryck för en viss politik, som vårt land och folk icke skulle vilja engagera sig för.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att anföra dessa synpunkter, därför att den borgerliga pressen och den borgerliga opinionen här i landet ha sökt komma åt den svenska regeringen genom att göra politik av ett erbjudande, som borde ha fått gälla för vad det är avsett att vara, en rent humanitär hjälp åt ett land, som gåvobjudaren vill visa vänskap.

Herr Bagge: Jag undrar, om vi inte kunde vara ense om, i synnerhet efter de senaste anförandena, att det är nyttigt och nödvändigt, att denna debatt avbrytes så fort som möjligt. Den gör sannerligen inte någon nytta

Svar å interpellation. (Forts.)

utåt, utan tvärtom skada, och den är enligt min mening inte förenlig med denna kammares värdighet.

Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att i anledning av herr Höglunds fråga göra en motfråga: hur tror herr Höglund, att det skulle ha uppfattats, om en framstående medlem av den svenska statsledningen i ett främmande lands press skulle ha utsatts för sådana personliga angrepp, som här varit fallet, angrepp som kulminerat i en vidrig artikel, som i dag förekommer i herr Höglunds egen tidning? Jag tror, att man kan säga, att sådant sannerligen inte uppskattas av det svenska folket, i synnerhet inte sedan Sveriges konung har betygat vederbörande sin tacksamhet på det sätt, som han gjort. Sådana där angrepp falla till marken av sig själva, men de äro i alla fall av den art, att de sannerligen inte borde få förekomma.

Herr Höglund: Herr talman! Jag har ingenting emot att, såsom herr Bagge ville, avbryta debatten. Jag skulle inte heller ha tagit till orda, om det inte varit så, att man utanför denna kammare uti den borgerliga pressen fortsätter debatten med oavbrutna hugg emot regeringen för denna sak. Om herr Bagge överhuvud taget vill vara med om att debatten skall avbrytas, bör han också medverka till att debatten, med den tendens den fått i den borgerliga pressen, fortast möjligt avbrytas. Jag upprepar ännu en gång, att det ju inte varit gåvobjudarens avsikt att framkalla en debatt utav denna utrikespolitiska karaktär.

Herr Bagge blandar här återigen in i en andrakammardebatt tidningen Social-Demokraten och dess redigering — någonting som han har föga att göra med — när han, utan att på något sätt styrka sitt påstående, säger, att en artikel i dagens nummer av tidningen är vidrig. Det rör sig här om en artikel av medicine doktor Silfverskiöld, vilken i denna sin artikel huvudsakligen återgivit vissa uttalanden under de närmaste gångna åren utav herr Göring, uttalanden, som doktor Silfverskiöld finner vittna om ett helt annat sinne än det, som här utav herr Wallén framhållits såsom särskilt utmärkande för herr Göring. Är doktor Silfverskiölds mening riktig, kan man karakterisera denna artikel såsom vidrig, men den är inte vidrig i den mening, som den föregående ärade talaren avser att göra gällande. Det är med andra ord den tendens, som ligger uti de utav doktor Silfverskiöld anförda yttrandena, som kan inbjuda till herr Bagges karakteristik.

Jag tror inte, att vi ha någon anledning att här ta upp en närmare debatt om den saken, men jag måste tillbakavisa försöket att med sådana där slagord nedgöra en saklig artikel, utan att man därvid på minsta sätt ingår på de omdömen, på vilka författaren av sagda artikel stöder sig.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Jag delar herr Bagges uppfattning att åtskilligt av vad som här sagts borde ha varit osagt. Det kan även av svenska folkets representanter begäras, att de skola kunna ålägga sig en viss begränsning i en debatt som denna.

Jag begärde emellertid, herr talman, ordet närmast för att säga, att jag blev så mycket häpnare, när högerledaren i denna kammare tog ordet för att fortsätta den sorts polemik, som här förekommit — utan att tillkännage sin ställning i själva sakfrågan.

Herr Senander: Herr talman! Jag skall bara be att få säga några ord i anledning av herr Bagges yttrande, som knöt an till en artikel i Social-Demokraten, vilken herr Bagge betecknade som vidrig.

Man kan väl inte tänka sig någonting vidrigare eller värre än folk, som

Svar å interpellation. (Forts.)

skickar bombplan till främmande land för att mörda oskyldiga kvinnor och barn. Detta är just vad givaren i detta fall har gjort.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 3.

Herr statsrådet *Forslund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 107, angående befrielse för förste gymnastikkonsulenten hos skolöverstyrelsen, kaptenen i Vendes artilleriregementes reserv K. A. W. Berg von Linde från skyldighet att till statsverket återbetala oriktigt uppburan pension;

nr 108, angående förhöjning av förra epidemisjuksköterskan Johanna Maria Johansson tillkommande pension från statens pensionsanstalt;

nr 110, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 111, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 3 § 3 och 5 mom. förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Svar på fråga. Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, som på begäran erhöi ordet, anförde: Herr Hagberg i Luleå har till mig riktat följande frågor:

»Anser statsrådet, att domänstyrelsen även i fortsättningen skall driva en verksamhet, som ignorerar de nordligaste länens krav om nödiga råvaror för sina träförädlingsindustrier?»

Anser inte statsrådet, att man jämsides med rent ekonomiska synpunkter även måste iakttaga vissa sociala hänsyn vid försäljningen av övre Norrlands virke?»

Har statsrådet övervägt en eventuell förändring av instruktionen för domänstyrelsens verksamhet i övre Norrland för att eliminera de befogade anledningarna till missnöje, som framträtt och därmed kanske rädda den förädlingsindustri, som finnes kvar?»

Vad den första frågan beträffar torde jag få återge några siffror ur ett yttrande, som den 15 december 1938 avgivits av domänstyrelsen i ett Norrbottensärende. Domänstyrelsen meddelar, att sedan av årsutstämplingen å statskogarna inom Norrbotten undantagits stämplingsposter för domänverkets egna Norrbottensanläggningar, ha övriga virkesposter utbudits i öppna marknaden på auktion som rotstående skog. I nämnda rotstående virkesposter har sågtimmerkvantiteten i 1938 års utbud uppskattats till 4,049,832 flottningskubikfot, varav försålt inalles 3,812,890. Härav har till företagare inom Norrbotten försålt 3,338,052 kbf. och till företagare utom Norrbotten 447,338 kbf. Då enligt uppgift 9,164,533 kbf. utförts ur länet under 1938, härrör sålunda den utförda kvantiteten endast till 5.2 procent från statens skogar.

Av dessa meddelanden, som avse allt virke från och med Torne till och med Byske älvar, synes framgå, att uppgifterna om domänstyrelsens utförelse av sågtimmer äro överdrivna.

Utän tvekan kan jag jakande besvara frågan, huruvida man icke jämsides med rent ekonomiska synpunkter även måste iakttaga vissa sociala hänsyn

Svar på fråga. (Forts.)

vid försäljningen av övre Norrlands virke. Vid domänstyrelsens leveranser av timmer har företrädare givits åt sådana ortsföretag, som lidit brist på råvara. Sociala hänsyn ha alltså tagits. Så bör ske även i fortsättningen i den utsträckning som kan vara möjlig.

I anslutning till vad jag framhållit kan jag icke för närvarande finna anledning att taga initiativ till förändring av gällande instruktion. Jag finner detta så mycket mindre påkallat som riksdagen så sent som 1935 antagit nuvarande grunder för förvaltningen av ifrågakvarande skogar.

Vidare yttrade

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga. Det framgår av detta svar, att statsrådet icke anser, att det finnes några skäl för en revision av de grunder, enligt vilka domänstyrelsen handhar sin virkesförsäljning. Jag har ju den uppfattningen, att sådana skäl verkligen föreligga, och detta är en allmän uppfattning i den landsända, som jag representerar. Statsrådets svar stod för övrigt i motsättning till det besked, som för en vecka sedan lämnades av domänstyrelsens chef och som meddelats genom pressen. Detta besked innehöll, att det icke för domänstyrelsen funnes någon möjlighet att, när det gällde försäljning av virke från av domänstyrelsen förvaltade skogar i Västerbotten, taga andra hänsyn än rent ekonomiska. Frågan är för denna landsända synnerligen aktuell. I Norrbotten är det ju endast rester kvar av den sågverksrörelse, som tidigare funnits, och i Västerbotten pågår i dessa dagar precis samma utvecklingsprocess bakåt. Det finns där uppe älvar, där det på vårar går ned oerhörda kvantiteter timmer, varav icke en enda stock förädlats inom den landsända, där timret fällts och utfraktats. Det är klart, att detta missförhållande hos folket måste skapa den uppfattningen, att statens organ här driva en verksamhet, som hotar att förvandla dessa län till industrikyrkogårdar åtminstone för träförädlingsindustrin. Jag tror det finns anledning för regeringen att noga uppmärksamma detta förhållande. Det kan icke få fortsätta hur länge som helst.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Forslund**, som yttrade: Herr De Geer i Lesjöfors har till mig riktat följande fråga.

»Är det statsrådet bekant, att det med statens medverkan tillkomna företaget i Uddevalla för tillverkning av trähus även startat en omfattande sågverksrörelse?»

Inom sågverksindustrin råder sedan länge ett kroniskt överskott på produktionskapacitet. — Kan det anses ändamålsenligt att med statens stöd ytterligare öka detta överskott, allra helst som några arbetslöshetsmotiv icke kunna åberopas härför?»

Att aktiebolaget Junohus, som äger trähusfabriken i Uddevalla, hade för avsikt att i viss utsträckning driva egen sågverksrörelse upplystes i den ansökan om statslån för Uddevallafabriken, som inlämnades den 25 maj 1938. Redan förut hade 1937 års exporthuskommitté förklarat, att det till 10,000 standards beräknade virkesbehovet för den planerade virkesfabriken ekonomiskt lämpligast borde till hälften täckas genom köp av sågat virke i allmänna marknaden och till hälften genom försågning i egen regi.

Svar på fråga. (Forts.)

Enligt vad jag från aktiebolaget Junohus inhämtat beräknas den egna försågningen under innevarande år komma att uppgå till högst 3,600 standards. Bolaget har alltså icke drivit sågverksrörelse i större omfattning än som varit statsmakterna bekant innan företaget startades.

Det bör emellertid observeras, att huvudparten av denna egna sågverksrörelse drives vid äldre av bolaget förhyrda sågverk. Denna förhyrning av äldre sågverk medför uppenbarligen ingen ökning av sågverksindustriens produktionskapacitet.

En obetydlig höjning av densamma förorsakas däremot av att företaget uppmonterat två klingsågar, den ena i en av Billeruds aktiebolag förhyrd sågverksbyggnad vid Rämnen i närheten av Lesjöfors och den andra vid Horrsjön nära Filipstad. Dessa två klingsågar kunna försåga tillsammans högst 900 standards under innevarande år samt vardera sysselsätta 10 à 12 man under sågverkssäsongen.

Härefter anförde

Herr **De Geer** i Lesjöfors: Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack för det svar, jag fått. Denna fråga måste ses mot bakgrunden av sågverksindustriens avtynande (»sågverksdöden»), som för närvarande pågår och som säkerligen ännu icke nått sitt slut. Utav avgörande betydelse för den pågående utvecklingen är den bristande tillgången på råvaror och svårigheterna att vinna avsättning för sågverksprodukter. Att staten under sådana förhållanden, låt vara indirekt, medverkar till startandet av nya sågverksföretag anser jag icke riktigt. Socialministern sade, att det endast vore fråga om arrendering av äldre sågverk. Detta är väl formellt riktigt, men åtminstone de två av dessa sågverk, som jag själv med egna ögon sett, hava byggts upp på platser, där det förut icke funnits några sågverk. Möjligen äro maskinerna, ehuru de föreföllo alldeles nya, arrenderade. Många ägare av sågverk i Mellansverige hälsade denna hustillverkning med tillfredsställelse i förhoppning, att de skulle få större möjligheter att avsätta sina produkter. Nu ha de i stället råkat ut för en helt opåräknad konkurrens vid timmeranskaffningen, en konkurrens, som åstadkommit mycken villervalla. Herr talman, mina damer och herrar! Är det någon konsekvens i detta: samtidigt som statsmakterna vägra att som gåva mottaga Sandviks sågverk — man får väl antaga, att så blir fallet, och ett sådant avböjande är enligt min mening riktigt — underlätta statsmakterna indirekt genom penningtillskott skapandet av nya sågverk. Genom den senare åtgärden upphäves verkan av den förra. Vad man än kan kalla sådant, icke är det planhushållning i statlig regi. Här föreligger tvärtom ett skolexempel på hur vanskligt det är, när statsmakterna mer eller mindre direkt ingripa i det produktiva livet. Det länder till konsekvenser, som man alls icke förutsett.

Härmed förklarades överläggningen avslutad.

§ 6.

Svar på fråga. Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Forslund**, som på begäran åter erhöi ordet, anförde: Herr Olsson i Staxäng har till mig riktat följande fråga.

»Har herr statsrådet låtit utarbета planer för de större städernas och de mera hotade industriorternas evakuering i händelse av krig, så att de delar av civilbefolkningen, som icke av tvingande skäl behövas på orten (framför

Svar på fråga. (Forts.)

allt barn, mödrar och åldringar) så snabbt som möjligt kunna föras i säkerhet vid ett krigsutbrott?»

Enligt vad jag från luftskyddsinspektionen inhämtat har inspektionen, som redan på ett tidigt stadium varit fullt medveten om betydelsen av att utrymma större städer och industriorter vid luftskyddstillstånd, verkställt ett omfattande utredningsarbete i ärendet, vilket resulterar i att för närvarande inspektionens »Allmänna anvisningar, planläggning och organisation av permanent utrymning» föreligger i manuskript. Distributionen av dessa anvisningar kan förväntas inom den närmaste tiden.

För att tillgodose beredskapen inom luftskyddet ha emellertid under hand meddelats anvisningar beträffande utrymning och därmed sammanhängande frågor. Åtgärder i enlighet med dessa föreskrifter hava också redan vidtagits inom alla viktigare luftskyddsorter, även om ett slutligt utformande av planerna i vissa fall uppskjutits i avvaktan på inspektionens slutgiltiga anvisningar.

Vad de större städerna beträffar föreligger för Stockholms vidkommande en i detalj utarbetad plan för utrymning av de centrala delarna av staden (stenstaden).

I övriga större städer ha i allmänhet i samband med mantalsskrivningen infördrats uppgifter avsedda att läggas till grund för planläggning av utrymning. Planlägningsarbetet, vilket för närvarande pågår, kan vid forcing slutföras inom en kort tidsfrist.

Vidare yttrade

Herr **Olsson** i Staxäng: Herr talman! Inför den förlamande och förödande verkan, som ett flyganfall kunde hava på de platser, som jag i min fråga har nämnt, nämligen stora städer och särskilt hotade industriorter, har jag känt det som en allvarlig nödvändighet att fästa statsrådets uppmärksamhet på denna sak. Jag ber att få uttala min tillfredsställelse över att statsrådets svar visar, att regeringen har sin uppmärksamhet fäst på saken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 90, angående anslag till kurs för farmacie kandidatexamen;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 91, angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 97, angående anslag till lantmäteriväsendet; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 99, angående anvisande av medel för vissa byggnadsarbeten vid Norrbottens artillerikårs etablissemang i Boden;

nr 103, angående skyddsläkemedel åt vissa kvinnor och barn;

nr 104, angående befrielse för värnpliktige Carl Hugo Söderström m. fl. från viss betalningsskyldighet; och

nr 105, angående anvisande av ytterligare medel för vissa byggnadsarbeten vid Västgöta flygflottiljs etablissemang i Karlsborg.

§ 8.

Föredrogs herr *Olssons* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa interpellation angående vissa påstådda missförhållanden inom vägförvaltningen; och blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1939/40 till värme- och ventilationsanläggningar i operabyggnaden m. m.; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående ett av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1938 vid dess tjugofjärde sammanträde fattat beslut.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 10.

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 6, av herr *Brädefors m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i vallagarna att rösträttsåldern vid samtliga politiska och kommunala val sänkes till 21 år samt att detta förslag förelägges 1940 års riksdag».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Brädefors**: Herr talman! Det kan icke hjälpas, att jag finner motiveringen litet egendomlig, såväl i konstitutionsutskottets förevarande utlåtande som i dess utlåtande i samma fråga i fjol.

I förevarande utskottsutlåtande heter det: »Under hänvisning till vad sålunda förekommit, och då, med hänsyn till att en gemensam rösträttsålder på fyllda 23 år för samtliga allmänna val så nyligen fastställts, enligt utskottets mening några omständigheter av beskaffenhet att nu motivera ett förändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida icke inträffat, får utskottet hemställa, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.» Motiveringen är densamma som i fjol. Antag, att samma motion väckes om tio år. Jag undrar, om utskottet då skall hemställa om avslag med samma motivering. Jag syftar särskilt på ordet »nyligen». Jag tycker, att det är något egendomligt, att utskottet anser sig kunna hemställa om avslag på en motion, därför att en lagändring på detta område så nyligen har företagits. Enligt min mening är det väl icke avgörande, hur gammal en lag är. Det avgörande är väl, att lagens innehåll är sådant, att lagen icke motsvarar rättvisans krav i ett demokratiskt samhälle, att lagen står i motsatsförhållande till andra lagar. Och detta anser jag vara förhållandet med denna lag.

Enligt svensk lag är ju myndighetsåldern 21 år, men rösträttsåldern är 23 år. Den allmänna lagens bestämmelser om myndighet hava dock en viss betydelse även för valrätten. Som exempel må nämnas, att den som är för-

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.
(Forts.)

klarad omyndig saknar rösträtt. Ett annat exempel. Den som är i konkurs-tillstånd saknar också valrätt. Konkurstillstånd är en sorts omyndighetstillstånd. Gällande vallagar stå icke i samklang med den allmänna lagens bestämmelser om myndighetsålder.

Konstitutionsutskottets avslagsyrkande är absolut enhälligt. En stor grupp av utskottets ledamöter, nämligen de som tillhöra det socialdemokratiska partiet, har i sitt partiprogram följande krav: »Allmän, lika och direkt rösträtt för myndiga män och kvinnor!» Med myndiga män och kvinnor menas enligt svensk lag personer, som äro fyllda 21 år. Jag tycker, att det verkar litet egendomligt, att en socialdemokratisk grupp röstat med utskottets övriga medlemmar och därmed bekämt sig till den uppfattningen, att ingenting inträffat, som skulle kunna motivera, att riksdagen nu fattar annat beslut än som fattades i fjol med anledning av den motion, som då väckts.

Vid 1938 års riksdag föreslogs, att riksdagen skulle direkt besluta en lagändring. I år hava vi gått litet mjukare till väga och hemställt, att riksdagen i en skrivelse måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till lagändring till nästa års riksdag. Vi hava så många gånger här i kammaren hört talet om att riksdagen icke kan på grund av enskilda motioner besluta viktiga lagändringar. Vi tänkte, att det kanske var den synpunkten, som gjorde, att riksdagen i fjol icke biföll vår motion. Därför ha vi i år föreslagit, att förslag om lagändring skall komma ifrån regeringen. Vi tänkte, att det skulle gå lättare på den vägen, men motionen har fått samma behandling i utskottet, som fjolårets motion rönte. Man kanske nu kommer att här i kammaren säga, att riksdagen icke på grund av en enskild motion bör begära lagförslag av regeringen. Hela konstitutionsutskottets motivering tycker jag verkar som ett skämt.

Herr talman! Jag har naturligtvis inga utsikter i år heller att få gehör i riksdagen för vår motion. Jag vet emellertid, att det icke bara är den ungdom, som tillhör den meningsriktning jag representerar, utan ungdom tillhörande alla politiska meningsriktningar i Sverige, som kräver, att den politiska myndighetsåldern sänkes så att den kommer att överensstämma med den allmänna myndighetsåldern. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionen.

Herr **Hallén**: Herr talman! Den ärade talaren klagade över, att utskottet i år kommit med i stort sett samma motivering som i fjol. Jag förmodar, att kammaren håller utskottet räkning för att utskottet i detta hänseende gjort som motionären själv. Motionären har ju icke förebragt någon ny motivering för sitt yrkande.

Motionären har trots att han tillhör det anti-demokratiska kommunistiska partiet tecknat bilden av det demokratiska idealsamhället. Han yttrade, att medborgarnas skyldigheter och rättigheter där borde inträda samtidigt. Det är ganska märkligt, att han, som tillhör ett antidemokratiskt parti, här står och talar om hur den verkligt ideala demokratien bör fungera. Detta bör kanske betraktas som löftesrikt för motionärens egen utveckling.

Jag tror, herr talman, att det icke föreligger någon anledning att upprepa våra gamla skäl för att »23-årsstreck» tillsvidare bör bibehållas. Motionären anmärkte på att utskottet alltid återkommer med det där uttrycket, att man så *nyligen* enats om denna linje. Han undrade, om utskottet i åratals skulle hålla på att använda samma uttryck. Det behöver icke herr Brädefors hava några bekymmer för. Men då en reform är genomförd så nyligen som för två år sedan, kan man enligt normalt språkbruk beteckna den som en ganska nyligen genomförd reform. Om herr Brädefors återkommer med

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.
(Forts.)

en ungefär likalydande motion om fem eller tio år, kunna vi emellertid ställa i utsikt, att utskottet kommer att använda ett annat uttryckssätt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sundberg: Herr talman! Det är riktigt vad utskottet anfört i sin hänvisning till den tidigare behandlingen av frågan. Det är också riktigt vad som skrivits i utskottets utlåtande och här av utskottets ordförande framhållits, nämligen att ingenting nytt tillkommit, som förändrat sakläget i frågan. När man läser motionen och utskottets utlåtande, skall man tämligen snart finna, att de äro i år tämligen lika med förra året.

I fråga om själva sakförhållandet är det visserligen sant, att medborgarnas myndighetsålder inträder vid 21 år. Men, herr talman, jag har aldrig kunnat frigöra mig från den synpunkten, att därmed har dock ingen blivit myndig i detta ords verkliga bemärkelse, därför att fullmyndigheten dröjer efter 21-årsåldern ytterligare några år.

Nu är motiveringen för utskottets avstyrkande i år densamma som i förra årets utskottsutlåtande, nämligen att gemensam rösträttsålder så nyligen fastställts. Det principiella ståndpunktstagandet till själva frågan om åldersgränsen har utskottet sålunda lika litet i år som förra året velat taga.

Herr talman! Jag fattar sålunda detta utlåtande som en direkt uppmaning till motionärerna och övriga att vänta. Och jag vill säga, att det är icke allenast medlemmar i det parti, som händelsevis motionerat om detta, som ha denna uppfattning.

Allt eftersom åren glida undan är det helt naturligt, att en sådan uppmaning och de synpunkter, som från utskottets sida lagts på problemet, komma att allt mer och mer förlora sin kraft. Ju längre väntetiden blir, till dess man i en framtid får upp frågan till förnyad behandling, blir ju den motivering, som nu användes, mindre och mindre berättigad vid frågans kommande behandling. Därför måste man så småningom otvivelaktigt komma fram till en starkare motivering och, framför allt, ett mera bestämt ståndpunktstagande.

Herr talman! Jag har ingen förhoppning, att frågan skall gå igenom i år, men jag hoppas, att detta berättigade krav på vidgad rösträtt må komma att mycket starkt aktualiseras bland Sveriges ungdomsskaror, så att denna väntetid, som vi i dag få böja oss för, icke skall bli för lång. Jag har intet yrkande, men för den händelse frågan kommer till votering, kommer jag att rösta i enlighet med motionen.

Herr Brädefors: Herr talman! När herr Hallén säger, att motionärerna icke ha kommit med något nytt i år, som motiverar behovet av denna lagändring, så vill jag svara herr Hallén, att något nytt kan icke presteras, även om vi vänta 10 eller 20 år. Det som även i år motiverat denna hemställan om lagändring är detsamma som redan förut förebragts. Vi lägga icke till något, utan det gamla är tillräckligt.

När man talar om myndighetsålder, den politiska myndighetsåldern och den juridiska myndighetsåldern för en och samma person, så är det väl tillräckligt motiverat, att medborgarna här i landet redan vid 21 års ålder få börja fullgöra de samhällseliga skyldigheterna såsom militärtjänstgöring, skatt och sådant men icke ha någonting att säga i det samhällseliga livet förrän de fyllt 23 år.

Är detta icke för herr Hallén någon bärande motivering? Eller — och det är kanske det herr Hallén väntar — skall det komma någon stor rörelse av ung-

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.

(Forts.)

domen själv? Då är det bara att säga till den socialdemokratiska ungdomen: Visa hur ni vill ha det! Då kommer det något nytt.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Såsom utskottets ordförande har angivit är det på grund av lämplighetsskäl som utskottet avstyrkt motionen. Det är med hänsyn till att så kort tid förflutit sedan rösträttsreformen antagits. Vi ha — och det borde vara klart för kommunisterna — inga principiella invändningar mot en reform i riktning mot rösträttsålderns sänkning.

Om herr Brädefors under sin föregående riksdagsmannatid litet mera intresserat sig för denna fråga, skulle herr Brädefors ha kunnat konstatera, hur från socialdemokratiskt håll väckts motioner om sänkning av rösträttsåldern till 21 år. När vi behandlade denna motion i utskottet, antydde jag, att kanske det vore lämpligare att giva utlåtandet en litet mera utförlig motivering, som skulle trycka just på den omständigheten, att vi från vår sida en gång i framtiden äro redo att pröva en ny rösträttsreform.

Beträffande denna motion vill jag säga, att det enda förnuftiga, som kommunisterna ha kommit med i densamma, är de delar, där de citera det socialdemokratiska partiprogrammet. Det är en ganska tacknämlig utveckling, som kommunisterna numera undergå i fråga om sin inställning till demokrati.

När herr Brädefors vill beskylla utskottet för att det icke tar denna fråga på allvar, må jag ju säga, att det är litet svårt att undvika löjet, när man här bevittnar kommunisternas demokratiska strävanden. Jag vill erinra herr Brädefors om, att åren 1933, 1934, 1935 och 1936, när rösträttsåldern icke var så förmånlig som nu, behandlade vi här i riksdagen framställningar om sänkning av rösträttsåldern; men icke hörde man då kommunisterna vara framme och söka stödja en sådan strävan. Det är först sedan vi genomfört rösträttsreformen 1937 som kommunisterna börjat motionera om en ytterligare sänkt rösträttsålder. Så länge rösträttsåldern var oförmånligare än den nu är, sysselsatte sig kommunisterna ej med detta spörsmål, utan tvärtom föraktade de oss enfaldiga socialdemokrater, som förmenade, att världsrevolutionen skulle kunna ske genom att vi stode i parlamentens talarstolar och sökte omändra samhället. Det skulle ske efter helt andra linjer än vi förutsatte!

Jag vill ha sagt detta för att framhålla, att jag ej tar dessa kommunistiska motioner på allvar eller betraktar dem såsom något mer än en demonstration. Ty vi vilja veta någonting om kommunisternas sinnesändring också, innan vi i detta sammanhang kunna bry oss om dem.

Jag förmenar — liksom herr Sundberg sagt — att en gång bör detta spörsmål aktualiseras, men det bör bli den demokratiska ungdomens angelägenhet att aktualisera denna sänkning av rösträttsåldern. Det är framför allt en strävan, som bör komma från de partier, som vilja främja och bekänna sig till demokrati, men ej från det håll herr Brädefors representerar. Ty då — ursäkta mig — har jag mycket svårt att taga det på allvar.

Som förhållandena ligga till ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! När herr Nilsson i Göteborg säger, att vi börjat intressera oss för denna fråga först nu, men att han redan 1933 varit med om att motionera om sänkning av rösträttsåldern, vill jag genmäla, att när riksdagen fattade sitt beslut 1936, var det på grund av vår motion, men däremot förelåg då, om jag inte minns alldeles fel, ingen socialdemokratisk motion i den fråga, som föranledde beslutet.

Ang. sänkning av rösträttsåldern vid politiska och kommunala val.
(Forts.)

Sedan var det väldigt intressant att höra, att herr Nilsson hade den uppfattningen, att socialdemokraterna alldeles ha felbedömt frågan om den demokratiska utvecklingen och betingelserna för en världsrevolution. Han kanske vid närmare eftertanke kommer att vidare kunna utveckla detta tema. Det ter sig — tycker jag åtminstone — icke som om socialdemokraterna så alldeles riktigt bedömt denna fråga. Snarare ha de felbedömt den så kapitalt, som man gärna kan önska sig.

Talet om att det skulle behövas en sinnesändring hos kommunisterna för att riksdagen skulle kunna gå med på en sänkning av rösträttsåldern till 21 år, var på sitt sätt ganska anspråkslöst, tycker jag; men det är hårt mot socialdemokraterna. De ha i alla fall — det säga de själva — den stora massan av Sveriges ungdom, framför allt arbetarungdomen, i sina leder. Skola vi, som ännu ej äro så mångtaliga, nu behöva avlägga något slags bekännelse till socialdemokratien för att denna ungdom skall få rösträtt, då säger jag, att man begär ganska mycket av oss; men man ger oss å andra sidan en makt, som jag ej tänkt, att vi hade.

Nu ligger det nog litet annorlunda till än herr Nilsson talade om. Orsaken till att ungdomen icke får rösträtt, fast den är myndig, men ändå får fullgöra sina skyldigheter mot samhället, är ett led i den överenskommelse, som träffats med de borgerliga partierna. De borgerliga partierna motsätta sig denna reform, och man faller undan för deras önskemål. Jag vet ej, om man tilltvingat sig sådana förmåner i stället, att man anser dessa uppväga offret av den gamla programpunkten. Men jag kan icke tänka mig detta.

Det framgår för övrigt av utskottets utlåtande, att Sverige tagit ett steg tillbaka, i varje fall då det gäller den kommunala rösträtten. Före den stora rösträttsreformen hade vi vid kommunala val en rösträttsålder av 21 år, d. v. s. den gamla fyrkskalans Sverige var i det fallet mera demokratiskt än vad det demokratiska genombrottets Sverige är, det Sverige, där arbetarpartierna ha majoritet, det Sverige, där nu, såvitt jag förstår, det med den allra ringaste goda vilja skulle föreligga alla möjligheter, alla tekniska, praktiska och politiska förutsättningar att genomföra detta programkrav, som man slagits för i trettio år och fortfarande har i sitt program, och som den socialdemokratiska ungdomsrörelsen sedan år tillbaka fört en mycket hård kampanj för att genomföra!

Herr Brädefors: Herr talman! Jag vill endast konstatera en sak här. Det är i anledning av herr Nilssons i Göteborg yttrande, när han säger, att det kan icke annat än väcka löje, att förslaget kommer från kommunisterna, men också säger, att det skall genomföras, men det bör i så fall komma från annat håll och icke från det håll herr Brädefors representerar. Jag hoppas, att herr Nilssons partivänner icke dela en sådan uppfattning och att icke heller riksdagens övriga ledamöter göra det. Enligt denna är det icke fråga om innehållet, icke fråga om sakligheten, utan det är fråga om varifrån förslaget kommer. Ja, om alla ha en sådan uppfattning som herr Nilsson, kunna vi då kalla riksdagens ledamöter för objektiva personer, som avgöra frågorna enligt deras innehåll och ej med hänsyn till från vilka personer förslagen komma?

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Herr statsrådet *Strindlund* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 92, angående statsförvärv av den Tidaholms järnvägsaktiebolag tillhöriga Tidaholms järnväg;

nr 93, angående förvärv för postverkets räkning av vissa fastigheter i Borås m. m.;

nr 94, angående statsförvärv av den Mjölby—Hästholmens nya järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Mjölby—Hästholmen;

nr 95, angående statsförvärv av den Lysekils järnvägsaktiebolag tillhöriga Lysekils järnväg;

nr 115, angående anläggning av ett reningsverk till huvudavloppsledningen mellan Järva och Lilla Värtan m. m.; samt

nr 116, angående upplåtelse av visst område å Djurgården till Stockholms stad.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående införande vid kommunala val av institutet »röstning å annan ort»; och anförde därvid:

Herr Nilson i Eskilstuna: Herr talman! Jag har ej begärt ordet för att försöka locka kammaren in på andra vägar än utskottet anvisat. Men jag har ansett, att denna begravning i stillhet borde kommenteras med ett par ord.

Det är med tacksamhet vi tagit del av utskottets mycket intressanta historik över ärendet. När man läser denna utredande historik, är det icke utan att man tycker sig kunnat förvänta, att utskottets majoritet skulle velat understryka de i motionen framförda synpunkterna.

Visserligen kan man säga, och det skyntar fram i utlåtandet, att institutet »röstning å annan ort» icke prövats ännu i fråga om allmänna val. Men det torde väl ej finnas någon enda i denna kammare, som på allvar tror, att riksdagen, som i fråga om de allmänna valen en gång beslutit detta institut, skulle vara villig och redo att en annan gång taga tillbaka det. Detta beslut om utvidgade rättssträttsmöjligheter vid de allmänna valen är så väl motiverat, att beslutet torde stå sig i framtiden. Har man därför en gång på detta område sagt A, borde konsekvensen fordra, att man också säger B.

Jag kom att få min uppmärksamhet särskilt fäst på denna sak i höstas och företog en liten undersökning. Jag fann därvid, att t. ex. i Uppsala fanns en betydande skara röstberättigade unga män och kvinnor, som på grund av resvägens längd och de dryga omkostnaderna ej kunde utöva sin rösträtt, även om de voro aldrig så intresserade därför. Det är här fråga om vaken och intelligent ungdom. Det måste vara oegentligt, att denna kategori av röstberättigade skall intaga en missgynnad ställning gentemot andra kategorier i samma ålder. Det gäller som sagt unga intelligenta människor, som ha en varm vilja att påverka utvecklingen i det samhälle, där de skola leva och verka.

Det är också uppenbart, när man studerar vallängderna, att det finnes icke så få, som sedan röstlängden uppgjorts flyttat till en annan ort och därigenom bli förhindrade att utöva rösträtt vid kommunala val — jag tänker närmast på landstingsmannavalen. Det torde knappast vara klokt eller välbetänkt att ställa dem utan möjlighet att utöva den rösträtt, som dock tillkommer dem.

Ang. införande vid kommunala val av institutet »röstning å annan ort».

Ang. införande vid kommunala val av institutet »röstning å annan ort».
(Forts.)

Nu säger man, att ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Ja, detta är gott och väl, men kammarens ledamöter veta nog, att den arbets-tyngda institution, som bär detta högtidliga namn, har många ärenden i sin säck, vilkas betydelse till och med riksdagen understrukt men som trots allvarliga påminnelser kommit liksom på sidan. En påminnelse på denna punkt kan därför inte anses omotiverad.

Herr talman, jag skall inte trötta kammaren. Jag hoppas emellertid, att utskottets vaga uttalande får tolkas som en maning till Kungl. Maj:t att ha sin uppmärksamhet riktad på frågan och påskynda en utredning av spörsmålet.

Jag har inte något yrkande.

Herr **Mosesson**: Herr talman! Under förutsättning, herr talman, att inte herr Fast begär ordet för att närmare utveckla de skäl, som föranlett oss att anteckna en reservation vid detta utskottsutlåtande, skall jag inskränka mig till att säga, att reservanterna önskat, att Kungl. Maj:t skulle vara vänlig att påskynda denna utredning, så att vi till 1942 års val skulle kunna förvänta, att det skall bli möjligt för de många, som inte kunna rösta på den plats där de ha rösträtt, att få avgiva sin röst.

Jag har intet yrkande.

Häruti instämde herr *Fast*.

Herr **Hallén**: Herr talman! Den blanka reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande, är nog till sin innebörd inte så olik själva utlåtandet. Vi äro alla i huvudsak eniga om vart vi vilja komma. Även utskottet utgår ifrån, att denna sak skall bli föremål för ett snabbt övertagande inom vederbörande departement. Det bör inte alls vara uteslutet att Kungl. Maj:t snart nog skall kunna fatta ståndpunkt till frågan som sådan, och att reservanternas önskemål därvid skola bli behörigen tillgodosedda. Detta är också min förhoppning, när jag med dessa ord yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till Stockholms frivilliga motorbåtsflottilj av fastigheten Djurö 1³¹ i Djurö socken av Stockholms län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad disposition av Gävle minfond;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haveri- m. fl. kostnader; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för löjtnanten S. Sundgren att tillgodoräkna sig viss tid för placering i löneklass.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckt motion angående skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m.

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m.

Därvid anförde:

Herr **Flyg**: Herr talman! Jag ber att först få uttala min stora beundran för det tydligen både ingående och intensiva arbete, statsutskottet utvecklade med anledning av här föreliggande motion.

Det är klart att statsutskottet till fullo förstått det allvarliga motiv, som ligger bakom motionen. Vi ha i dess motivering helt kort pekat på den stora händelse, som förliden höst inträffade i Centraleuropa, varvid ett nytt världskrig hotade att bryta ut. Det gällde då en liten nation och, låt mig säga det, den starkast och effektivast rustade av de mindre nationerna i hela Europa. Vi upplevde vad som hände denna nation. Vi upplevde hurusom dess försvarsanstalter, vilka hade byggts för att värna landets gränser och oberoende, utan att ett skott lossades till stor del gingo över i den angripande partens händer. Vi upplevde ett skådespel, i vilket vi sågo, hur det gick denna lilla väl och effektivt rustade nation, som var skyddad av tvenne stormakter i Europa, och som hade dessa makters garantier för att, om krig hotade, skulle de ingripa till den lilla statens skydd. Vi veta hur händelserna trots allt detta kommo att utveckla sig. Vi veta, att Tjeckoslovakien i dag omfattar endast omkring hälften av sitt förutvarande territorium, och att landet, då det gick igenom denna allvarliga procedur, *inte hade den ringaste nytta* av sina starka försvarsanstalter.

Här föreligger för mitt vidkommande en synnerligen allvarlig fråga, en fråga, som efter vad jag förmodar, även varit föremål för statsutskottets allvarliga och ingående prövning. Ha vi ej här anledning att spörja oss, om våra rustningar i närvarande stund, vilka man för övrigt vid denna riksdag ämnar ytterligare bygga ut, kunna tänkas medföra någon som helst praktisk nytta? Tidigare hänvisade herrarna till vårt medlemskap i Nationernas förbund. Var så goda och upprepa det argumentet i dag, den som det vill. Det anförda exemplet visar också vad vänskapstraktaterna med England och Frankrike, de så kallade demokratiska stormakterna, äro värda. Här stå vi i dag, liksom Tjeckoslovakien gjorde, med en relativt stark rustningsapparat och inför samma problem som detta land. Samma allvarliga spörsmål gälla för Sveriges vidkommande. Jag tar för givet, att statsutskottet noga tänkt igenom problemet, och att det är med utgångspunkt därifrån som utskottet i sitt utlåtandes kläm kommit fram till, att vår motion inte bör föranleda någon åtgärd från riksdagens sida. Jag kan inte ifrågasätta någonting annat. Jag kan nämligen inte tänka mig en sådan ansvarslöshet från statsutskottets sida som att utskottet inte skulle ha noga tänkt igenom saken. Naturligtvis måste man inom utskottet ha diskuterat igenom de problem, varpå jag här pekat, och vilkas allvarliga beskaffenhet ingen i denna kammare kan bestrida!

Vi ha vidare i vår motion riktat uppmärksamheten på skillnaden mellan rustningsutgifterna här i Sverige och i våra närmaste grannländer, Norge och Danmark. Vad sistnämnda land beträffar skulle jag som min mening vilja uttala, att det ur krigsrisksynpunkt ligger sämre till än Sverige. Jag skall emellertid inte stanna vid några detaljer, men jag fäster mig dock, och framför allt, vid den omständigheten, att vi härvidlag ha att göra med trenne skandinaviska stater av likartad karaktär och med vissa skiljaktigheter ifråga om befolkningsmängd, strategiskt läge o. s. v. Det är emellertid härvidlag fråga om skiljaktigheter, som inte på något sätt kunna motivera den

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
skillnad, som faktiskt förefinnes dessa länder emellan, såväl i fråga om den speciella inställningen till försvarsproblemet som ock i fråga om själva rustningsutgifterna. I båda våra grannländer sitta liksom här socialdemokratiska regeringar. Det förefaller mig under sådana förhållanden som om man inte skulle behöva försöka konstruera fram en diskussion i frågan, då man riktar uppmärksamheten på den skillnad, som faktiskt härvidlag förefinnes, och därvid spörjer, framför allt då kammarens socialdemokrater såväl inom statsutskott som inom kammaren i övrigt, om anledningen till denna så väsentligt olikartade politik i Sverige, i Norge och i Danmark. Vad kan anledningen vara till de olika ståndpunkter, som företrädas i denna fråga å ena sidan av herr Per Albin Hansson och å andra sidan av herr Stauning i Danmark. Bägge herrarna äro, skulle jag tro, lika väl utrustade å huvudets vägnar. Vad kan då anledningen vara till deras så väsentligen olikartade inställning i denna fråga? Jag riktar vidare, mina herrar, uppmärksamheten på Norge och på den stortingsdebatt, som där för endast några veckor sedan fördes i frågan, och på de ord, som då fälldes av statsminister Nygaardsvold, då han gentemot de borgerliga bestämt hävdade, att hans regering inte ville låta locka sig in på upprustnings väg, när en upprustning nu inte kunde anses motiverad ur landets eller ur folkets synpunkt. Man måste fråga sig: vad kunna motiven vara till att vi skola inta en i förhållande till våra grannländer så väsentligen olika ståndpunkt i militärfrågan?

Det *huvudsakliga motivet* till att denna motion väckts är dock de händelser, som inträffat inom vårt eget lands gränser. Efter vad som här förekommit av offentlig kritik mot den nuvarande försvarsorganisationen såväl i fråga om dess uppbyggnad, utbyggnad och funktionsduglighet, vissa vapengrenars tillstånd och tillgång på materiel som ock i fråga om befälskåren som sådan, förefaller det mig att det bort vara omöjligt, att statsutskottet nu kunnat komma med detta sitt utlåtande, som fullständigt negligerar denna kritik. Utskottsutlåtandet synes mig, herr talman, vara icke bara märkligt, det synes mig vara ett allvarligt tidens tecken, som visar, att den demokratiens självbelåtenhet, som utgjorde ett symptom på dess undergång i andra länder, har märkbart och på ett sätt som är ägnat att inge de allra största betänkligheter utvecklat sig inom vårt eget lands gränser.

Jag skall be att få rikta kammarens uppmärksamhet på några detaljer i denna kritik. Jag har tidigare fört dem inför kammarens forum, men jag vill inte låta detta tillfälle gå mig ur händerna att göra min plikt såsom representant i denna kammare genom att ännu en gång fästa uppmärksamheten på vad som härvidlag sagts i den föreliggande frågan.

I tidningen Social-Demokraten, regeringens organ — man kommer inte ifrån den saken, trots att det mången gång kan förefalla otroligt — skrevs i slutet av föregående år, att de svenska beredskapsåtgärder, som vidtogos under septemberkrisen, »*ovedersägligt* visade, att vi i åtskilliga avseenden *voro ytterst illa rustade*». Om detta hänt exempelvis 1934, då frågan låg i utredningskvarnen, och herrarna inte voro färdiga med förslaget till försvarsorganisation, hade det hela kanske inte varit så märkligt, men när man efter två års tillämpning av 1936 års försvarsorganisation konstaterar, att brandkåren i det här landet, då eldsvåda hotar, är ytterst illa utrustad, att det är håll på slangarna, att det råder brist på slangar, och att det inte finns tillräckligt med vatten, då är detta allvarligt. När något sådant kan konstateras i *regeringens eget organ*, synes det mig inte vara att gå till överdrift, om man här understryker det allvarliga i dessa konstateranden. I en annan tidning, som har till sitt förfogande en militärpolitisk medarbetare, som troligen är en av de främsta och mest initierade militärerna här i landet, ställes en rad frågor.

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)

Jag skall bara ta ett par tre stycken av dessa frågor: hur pass föråldrade äro de flygplan, vilkas försäljning hit medgivits av viss utländsk makt? Statsutskottet vet väl, att dessa flygplan äro alldeles förträffliga i närvarande stund, inte sant? Statsutskottet måste väl vara medvetet om den roll, som flygvapnet spelar i det moderna kriget. Statsutskottet är givetvis tillfredsställt med den roll, som flygvapnet i dag spelar inom den svenska försvarsorganisationen, där man fortfarande, märk väl, har lagt ner de mesta resurserna på en maskinarmé, som sannerligen lika litet som den tjeckiska någonsin kommer att få att göra med en fiende. Statsutskottet känner naturligtvis till detta problem. Denne sakkunnige framhåller vidare, att dessa bombmaskiner, som säljas till Sverige från ett land, vars generalfältmarskalk helt nyligen ville donera ett ambulansplan till oss, i det ögonblick de säljas och i det ögonblick då de komma hit äro av synnerligen tvivelaktigt värde ur militär synpunkt. Jag har här en del detaljer att komma med, herr talman, som det skall bli mig ett nöje att presentera, då fjärde huvudtiteln kommer upp till behandling, en del detaljer som visa, att man nog hellre borde låta bli att köpa några bombplan från det där landet än att vägra ta emot ett ambulansflygplan, som troligen varit av bättre kvalitet än de bombplan, som nu levereras hit.

Jag uppmärksammar också, herr talman, en annan fråga. Författaren spørjer: hur långt ha vi kommit med tillverkningen av flygplansmotorer? Ja, härom publicerades i en stockholmsstidning, som för all del är antagonistiskt inställd till den svenska monopolistiska flygindustrien, en uppgift i vilken det meddelades, att på två års tid hade det nya monopolartade företaget lyckats åstadkomma en, säger *summa en* motor på två år. Jag vet inte om det är meningen, att den skall tillgodose hela behovet. En av orsakerna till den bekanta olyckan, då ett flygplan på väg till Sverige störtade i Östersjön, uppgavs just vara att man monterat in en för maskintypen icke lämpad motor.

Här spørjs vidare av denne initierade författare, hur det är ställt med vårt luftvärnsartilleri. Ja, den frågan har man sannerligen anledning att ställa. Nu två år efter 1936 års försvarsorganisations genomförande sätter man i gång med insamlingar bland fackföreningsfolket, och via Social-Demokraten insamlar man bland den socialdemokratiska arbetarkommunens medlemmar här i Stockholm pengar för utbildning av folk, som skall sköta ett luftvärnsartilleri, som här lär finnas — men som däremot inte finns i andra städer. Man syftar till att lösa frågan om luftvärnsartilleriet, dels genom den kommunala apparatens utnyttjande, dels genom igångsättandet av frivilliga insamlingar och dels genom en ytterligare beskattning av fackföreningsfolket. Ja, jag måste ju säga, att om någon försvarsgren i den nya försvarsorganisationen med hänsyn till den moderna krigföringen är av betydelse, så är det luftvärnsartilleriet. Man kräver nu, att frågan om luftvärnsartilleriet skall få sin lösning på frivillighetens väg. Vi skola sålunda få en statlig militärbudget, en kommunal militärbudget och så slutligen en frivillig militärbudget. Genom uttaxeringar från fackföreningsfolket och dess kassor syftar man till att skapa fram den organisation, som behövs på detta speciella område.

Herr talman! En fjärde fråga, som vederbörande gör, är den, hur det är ställt med vår ammunitionstillverkning. Ja, det har uppgivits för mig, att det under septemberkrisen fanns ammunition av visst slag endast för timmar. Detta faktum utgör så att säga en delbild av det tillstånd, som vid denna tidpunkt rådde här i landet.

Trots den här föreliggande kritiken kommer man nu från utskottet med detta utlåtande, som — jag medger det gärna — står i full överensstämmelse med statsministerns uttalande under remissdebatten, då han sade, att han

Ang. skyndsam omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
fann allt jämförelsevis bra. Ja, det är klart, att Gud fader på den sjunde dagen fann att hans verk var gott — den saken förvånar mig inte — men att ärkeänglarna i statsutskottet nu måste vara så lojala mot den högste kan jag för mitt vidkommande inte fatta.

Jag kan vidare peka på en kritik emot själva organisationen och apparatens effektivitet, som levererats av en man, vilken stått inte bara försvarsutredningen utan hela den socialdemokratiska regeringen mycket nära, ja, så nära. att han, efter vad det sagts, på grund därav fått en befattning i statens tjänst. Denne man framträder nu i tidningen Social-Demokraten med en artikel, som tidningens redaktör slagit upp under en trespaltig rubrik, och i vilken artikel författaren levererar en ingående kritik av det militära systemets byråkratiska konstruktion. Han säger till sist, att det inte kommer att bli någon ändring i denna del, såvida man inte bryter ner det byråkratiska systemet som sådant. Men då måste man börja i toppen, om det visar sig, att man i toppen eller dess omedelbara närhet inte kommit till insikt om det livsfarliga med ett sådant här byråkratiskt system. Han säger också, att om här inte sker en ändring, och om här inte lämpliga åtgärder vidtagas, komma vi att få ha det hela kvar, att vi, med andra ord, allt fortfarande skola ha en oduglig apparat.

Jag förmodar att statsutskottet — jag kan inte tänka mig annat — har tagit del av denna kritik, vägt den, men befunnit den vara för lätt. Men i så fall frågar jag: vilka åtgärder anse ni att man bör vidtaga mot dylika militärer, som offentligen framträda och rikta en ovederhäftig och oriktig kritik mot vår försvarsorganisation? Någoting måste göras, ty deras verksamhet kan ur fosterlandets synpunkt inte betraktas annat än som skadlig, om den ej är vederhäftig. Av ett föredrag, som hölls härom dagen av överstelöjtnant Gunnar Berggren vid arméstabens organisationsavdelning, finner jag, att han är litet smått inställd på, att den kritik, som levererats av dessa herrar, varit olämplig, i vart fall därför att den uttalats offentligt. Han bestrider inte kritikens riktighet, men han menar, att den på grund av sin offentliga karaktär har varit olämplig.

Jag förmodar, att statsutskottet känner till de synpunkter som denne överstelöjtnant Berggren framlagt. Ni ha givetvis förhört er med arméstaben och de militära myndigheterna om hur denna sak ligger till? Jag kan inte förstå annat, än att det naturliga och självklara hade varit att man på grund av vad som blottades efter septemberkrisen föregående år igångsatt en snabb och effektiv omprövning, och att man kontrollerat i vad mån de offentligt framförda anmärkningarna varit riktiga, undersökt vilka rättelser som kunnat vidtagas. och att man dessutom med hänsyn till utvecklingen i världen, med hänsyn till vad som hände Tjeckoslovakien, omprövat hela apparaten i fråga om dess uppbyggnad och allmänna struktur och på så sätt kommit fram till vad som här vore naturligt men som för närvarande inte finns: ett gräns- och kustförvar. som kan utgöra ett skydd för neutraliteten, som det här säges vara avsikten att vi skola skydda och värna.

Uppmärksamma, mina herrar, att det i år ligger på riksdagens bord tvenne motioner, en i första kammaren och en i andra, vilka röra just en viktig detalj beträffande kust- och gränsförsvaret, motioner undertecknade av ledande socialdemokrater, motioner vilka enbart genom sin existens understryka riktigheten av de missförhållanden, varpå vi fäst uppmärksamheten i vår motion.

Jag har ingenting nämnt om tillståndet på sjukvårdens område, men jag frågar er: Är det inte upprörande, att här vet såväl regeringen som den högsta arméledningen nyåret 1936—1937 vilka brister som föreligga, men på hösten 1938 råder likväl ett sådant tillstånd, att hade ett krig utbrutit, hade vederbörande svenska läkare saknat instrument, saknat narkotica, saknat viktiga av

Ang. skyndsam omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
 de ingredienser, som äro nödvändiga för att de skola kunna fylla sin plikt bland soldaterna på slagfältet. Får en militär organisation i en demokratisk stat utvecklas på sådant sätt? Och tro ni, mina herrar, att det är en tillfällighet att så sker? Det beror på att det sitter män i toppen, vilka å ena sidan använda det mesta av sin tid till intriger mot varandra och till att skylla ifrån sig och vältra ansvaret på andra. Arméledningen skyller på sjukvårdsledningen, sjukvårdsledningen på arméledningen, här pågår en sådan där växelvis dispyt, vari sjukvårdsledningen för närvarande har sista ordet. Tro ni, frågar jag, att detta är en tillfällighet? Nej! Och här sitter nu en »kraftkarl» som försvarsminister, Per Edvin Sköld, mannen som alla tro ha någonting av Gud faders kraft och som man väntar skall kunna utföra något av de underverk som här krävas. Har han hittills åstadkommit denna undersökning? Nej, han har förklarat sig tillfredsställd och nöjd. Och under tiden sitter denna junta som fått förtroendet att leda denna försvarsorganisation och låter det hela utvecklas enligt det gamla slentrianmässiga, byråkratiska systemet. Kronan på verket är, då riksdagens statsutskott som svar på ett yrkande, att vi skola göra en omprövning av hela denna fråga med hänsyn till olika motiveringar, helt kort och gott med några få rader säger, att motionen ej skall till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Mina herrar! Jag har sagt rent ut vad jag menar och tänker i denna angelägenhet. Jag slutar med att uttala den förhoppningen, att vi i tid måtte inse här i landet, att komma vi icke ur detta tillstånd, komma vi icke fram till något av vad som kallas politisk handlingskraft gent emot ämbetsmän och gent emot en regering, som inte vill respektera riksdagen, då går svensk demokrati samma väg mot undergången som demokratin i andra länder — det hjälper inte om sådana politiska auktoriteter som lille Olsson i Mellerud sitter där och grinar sitt allra mest belåtna leende. Det har funnits många små mellerudar i Tyskland, Österrike och andra länder, som också grinade innan de ramlade på näsan i graven eller stodo och knackade sten i något koncentrationsläger, medan de försökte komma i väg till något av de länder där demokratin ännu består.

Vilja vi något, måste vi sätta litet kraft bakom vad vi vilja. Vilja vi något, måste vi förmå en handling, och det är den jag tror att statsutskottet i detta fall inte har förstått att verkligen gå in för.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Herr Flyg erinrade i sitt anförande om att Gud fader på den sjunde dagen fann sitt verk mycket gott. Efter den kraftutveckling herr Flyg nu presterat kanske jag får erinra om att Gud fader också vilade på den sjunde dagen och måhända bör herr Flyg ta sig en lämplig vila efter nyss presterade kraftutveckling, vilken för övrigt närmast synes ha till ändamål att skapa en motsättning mellan honom och hans lilla grupp och socialdemokraterna. Jag har givetvis ingen anledning att blanda mig i den saken men ville endast konstatera detta faktum.

Herr Flyg började sitt anförande med att erinra om Tjeckoslovakiens öde och förklarade att för Sverige föreligger precis samma problem som för Tjeckoslovakien förelåg. Jag skall icke här gå in på någon försvarspolitisk debatt — det ha vi anledning göra vid andra och bättre valda tillfällen — men när herr Flyg så förenklar problemen, att han utan vidare sätter likhetstecken mellan Tjeckoslovakiens situation och vår egen, måste jag konstatera att så ligger det dessbättre inte till. Bara en blick på kartan säger, att vårt läge militärpolitiskt sett lyckligtvis är betydligt bättre. När herr Flyg påstår att Tjeckoslovakien under septemberkrisen icke hade någon som helst nytta av sitt jämförelsevis väl utrustade försvar, så måste man för det första göra

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
sig den frågan: Vad skulle i närvarande stund återstå av Tjeckoslovakien, därest landet icke haft detta väpnade försvar? För det andra saknar vårt land helt och hållet det vanskliga nationalitetsproblem, som ju varit och kanske även framdeles blir Tjeckoslovakiens stora svaghet och olycka.

Jag skall inte gå vidare i just detta kapitel, utan skall med ett par ord bemöta det hårda klander herr Flyg riktade mot den försvarsorganisation som är under vardande; två år efter 1936 finnas alltså de och de bristerna i försvarsorganisationen, påpekar han. Då kan ju herr Flyg erinra sig att det tar tid att genomföra en försvarsorganisation och att det fullständiga genomförandet av 1936 års försvarsbeslut enligt de då uppgjorda planerna beräknades kräva en tidrymd av tio år. Om det sålunda efter två år fortfarande förefinnes en del brister, är detta ingen anledning att underkänna försvarsorganisationen som sådan. Däremot kan det med hänsyn till det utrikespolitiska läget finnas anledning att påskynda genomförandet av denna försvarsorganisation. Och, herr Flyg, när man har ett så starkt utvecklade sinne för bristerna i vår försvarsorganisation — och således även en djup veneration för vårt försvar — vore det kanske inte då anledning intaga en annan ståndpunkt än den herr Flyg företräder i motionen, där han yrkar på att alla äskanden i årets fjärde huvudtitel för ytterligare utbyggnad av försvarsorganisationen måtte avslås? Jag finner att detta är en negativ inställning, som icke minst i närvarande läge måste betecknas som långt mera ansvarslös än de beskyllningar för ansvarslöshet herr Flyg riktade mot såväl statsutskottet som mot annat håll.

Herr Flyg anför vidare som ett bevis för hur illa ställt det är på området att en fabrik som skulle tillverka flygmaskinsmotorer nu efter två år endast åstadkommit en, säger en enda motor. Om herr Flyg exempelvis går in på en vanlig motorverkstad som tillverkar oljeexplosionsmotorer, skall han av förste bäste ingenjör där få reda på att det tar en tid av halvtannat eller två år för att sätta i gång en serietillverkning. När detta gäller vanliga explosionsmotorer förstår man att det inte kan gå fortare när det är fråga om en än mera invecklad flygmaskinsmotor.

Man skall tänka sig för litet innan man kommer fram med sådan där förhastad kritik. Framför allt tror jag det är skäl i att man, innan man faller sådana enbart klandrande uttalanden som herr Flyg här gjort, tar reda på vad som legat inom det möjligas gränser.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Flyg: Jag vill bara i en kort replik till herr Magnusson framhålla, att mitt anförande inte alls avsåg att söka sak med socialdemokraterna eller något annat parti, men jag förmodar att högern fortfarande är så stark i kammaren att den är representerad i statsutskottet och alltså får ta sin proportionella del av den kritik jag i mitt anförande riktade mot statsutskottet. Men eftersom herr Magnusson för saken på tal, skulle jag vilja säga att jag verkligen finner det vara större skandal att högern, partiet som sedan gammalt haft försvarsfrågan som sitt speciella monopol här i landet, i dag kommit i den ställningen, att det egentligen får betraktas såsom löpande jumbo efter socialdemokratien, som är ett nymornat militärvänligt och försvarsvänligt parti. Detta kanske är ett bevis på ålderdomssymptom hos det gamla borgerliga högerpartiet, och herr Magnussons anförande såsom försvarsadvokat för det nuvarande tillståndet ger mig ett intryck av att det nog förhåller sig på det sättet.

Beträffande den av herr Magnusson påstådda ansvarslösheten i vårt yrkande om avslag på alla nya anslag under fjärde huvudtiteln vill jag bara säga

Ang. skyndsam omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
följande. Var och en som står i ledningen för ett företag som skall utvidgas — större eller mindre, industriföretag eller annat — vet, att om det riktas stark kritik mot vissa specialavdelningar inom företaget, går man inte och bygger ut, innan man först undersökt det berättigade i denna kritik och undanröjt eventuella orsaker till densamma, avsatt en oduglig avdelningschef t. ex. — rensat upp med andra ord. Och det är denna upprensning, denna rationalisering, detta krafttag på detta område som jag anser bör vara en första uppgift för att vi sedan snabbt skola kunna komma fram till vad som ur svenska folkets synpunkt med hänsyn till neutralitetsskydd och kustvärn skulle vara förnuftigt och riktigt att utbygga. Och det är sannerligen inte, herr Magnusson i Skövde, att vädja till frivilligheten då det gäller en sådan viktig vapengren som luftvärnsartilleriet. Det är sannerligen inte att köpa odugliga bombplan från ett land, som givetvis har allt intresse av att leverera odugliga sådana, det är sannerligen inte att låta denna brist på organisation — denna organiserade icke-organisation! — fortfarande bestå, utan det är att först och främst ingripa och undersöka för att sedan komma fram till de åtgärder som må anses av läget betingade och nödvändiga. Jag kan ju påminna om att en av anklagelserna mot 1930—1935 års försvarskommision och mot det utskott som behandlade frågan 1936, är, att de baserade hela beslutet om problemets lösning på en felaktig värdering av det utrikespolitiska läget. Därför stod man också handfallen vid Österrikes inkorporering av Tyskland och statsministern måste rusa upp här i kammaren och yrvaket begära 70 millioner kronor extra — därför att det inträffat något som hela den utrikespolitiska utvecklingen under en följd av år pekat fram mot och som den, vilken objektivt följt händelserna, insett verkligen måste komma att ske. — Detta är ytterligare några synpunkter i anslutning till vad jag tidigare sade, närmast föranledda av herr Magnussons i Skövde replik.

Herr andre vice talmannen **Magnusson**: Det låter sig nog diskutera, huruvida 1936 års försvarsbeslut är byggt på en felaktig värdering av det utrikespolitiska läget. Vi värderade detta utrikespolitiska läge sålunda att det innebar så stora riskmöjligheter för framtiden, att vi på grund därav nödvändigtvis behövde stärka våra försvarsanstalter. Herr Flyg har själv i sitt nyss avslutade anförande givit belägg för att den värderingen av det utrikespolitiska läget var riktig. Vem som då drar den riktiga slutsatsen härav, den som söker stärka våra försvarsanstalter eller den som i likhet med herr Flyg vill förlama dessa försvarsanstalter, därom kan kammaren själv lätteligen döma.

Det kan vara onödigt att ta upp till bemötande den lilla älskvärdhet herr Flyg riktade till högerpartiet, att det numera låg jumbo efter socialdemokratien, som han sade. Gent emot detta ber jag endast att få uppmana herr Flyg att ta reda på vilka positiva framställningar till stärkande av vår försvarsberedskap, som högern i år avgivit i motioner till riksdagen. Ingen lär efter att ha tagit kännedom därom kunna påstå att »högern löper jumbo». Däremot är det lätt att konstatera, att herr Flyg med sin negativa inställning till försvaret löper jumbo efter socialdemokraterna.

Herr **Törnkvist**: Jag vill endast med anledning av herr Flygs yttrande säga, att man måste vara en mycket optimistisk motionär för att i nuvarande läge finna en möjlighet att ställa ett sådant yrkande som han och hans medmotionärer gjort. Herr Flyg synes allt mera ge sig in på fantastiska hugskott, när det gäller att väcka motioner till de huvudtitlar, som han fattat en särskild förkärlek för.

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)

Hur kunna motionärerna tro, att en översyn av 1936 års försvarsordning skall kunna ske med sådan snabbhet och inom överskådlig tid, samtidigt som man utvecklar den hjältomodiga handlingskraft, som motionären Flyg talar om, allra helst som motionärerna yrka på att alla äskanden, som avse tillägg till 1936 års försvarsbeslut, skola avslås av riksdagen. Handlingskraften skulle sålunda bestå i att vi ånyo låsa fast försvarsfrågan i en utredning, som skulle innebära en omprövning av 1936 års försvarsbeslut. Detta beslut har redan bakom sig en utredning, som varade i ungefär fyra år. Jag skulle tänka mig, att man inte kan räkna med kortare tid för nästkommande kommission, som skall verkställa denna granskning. Jag föreställer mig att herr Flyg tänkt sig en sådan möjlighet, men då får väl ändå motionären avstå från tanken på att vi skola kunna utveckla någon handlingskraft, när det gäller att reagera mot försök att störa vårt lugn och vår frihet här uppe.

Det är klara sakliga skäl, som föranlett utskottet att yrka avslag på motionen, och därmed tycker jag herr Flyg borde vara belåten. Han har i varje fall fått sitt intresse tillgodosatt att här i kammaren tala om, att det finns vissa svagheter i försvarsordningen. Detta behöver emellertid inte påpekas så ostentativt, ty det är ganska känt, att det såväl inom departementet som på andra håll försiggår fortlöpande undersökningar, inte minst på sjukvårdens område, för att utröna, hur man skall komma till rätta med de brister, som faktiskt föreligga. Jag tror att utskottet skulle handlat ganska ansvarslost, om man för att komma till rätta med svagheterna hade valt den väg, motionärerna rekommenderat. Jag tror inte motionärerna menat allvar — det säger jag rent ut — med ett yrkande av denna beskaffenhet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Flyg: Jag vill bara säga till herr Törnkvist, att han kanske inte är medveten om hur dråpligt han egentligen lägger upp den fråga, vi diskutera.

Märk väl, vi ha här yrkat avslag på alla ytterligare tillägg utöver vad som är naturligt med hänsyn till 1936 års försvarsorganisation, som faktiskt är den enda, som gäller och som när den antogs förklarades vara en alldeles förträfflig lösning av försvarsfrågan. Det är mot denna försvarsorganisation, dess tillstånd och beredskapsfunktion på hösten 1938, som den av mig påtalade kritiken riktat sig. När vi säga, att det bör prövas, i vad mån denna kritik varit berättigad, så förutsätta vi inte, herr Törnkvist, att man skall gå in för en ny fyraårig försvarsutredning med ledamöterna liggande i Båstad och andra badorter om somrarna, grunnande på försvarsfrågan i sanden. Vi tänka oss i stället, att det skulle kunna göras på ett smidigt och naturligt sätt. Man sätter till en utvald samling av sakkunnigt folk, som får ett halvt år på sig och därefter får komma med sina värderingar av den kritik, som är levererad, med en värdering av det rådande tillståndet och med en förklaring till hur det kan råda missförhållanden, exempelvis på sjukvårdens område. Så får detta prövas av de organ, som finnas under och mellan riksdagarna, och med det lekmannaförnuft de representera. Det synes mig vara någonting självklart och naturligt, att man i avvaktan på denna utredning inte går att bygga på en grund, som icke i något avseende vilar på fast mark. Det är denna synpunkt, som i detta fall har varit ledande för oss.

Herr Törnkvists anförande, herr talman, tolkar jag som ett uttryck för den från herr Törnkvists sida ofta demonstrerade och för all del naturligtvis också mycket respektabla och på sitt sätt värdefulla aktningen för den kungliga nådiga tågordningen och för formalismen, så stor till och med, att om herr Törnkvist skulle ramla i en vak och en människa kom för att dra upp honom, skulle han säga: »Frågan måste först utredas, det måste först

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
bestämmas under vilka former uppdragandet skall ske, innan jag låter rädda mig.» Det är sådana synpunkter, som jag tror särskilt varit vägledande för herr Törnkvist.

Herr Råstock: Jag vill bara säga, att det är just det handlingssättet, herr Flyg själv rekommenderar kammaren att gå in för, icke herr Törnkvist.

Herr Törnkvist: Jag vill endast säga herr Flyg, att jag så pass tidigt i mitt liv har lärt mig simma, att om jag ramlade ned i en vak, skulle jag trampa vatten och hålla mig uppe på det sättet.

Jag upprepar emellertid, att det är en ljus optimism, som herr Flyg gör sig till tolk för, när han tror, att man på sex månader skall kunna klara ut en sak, som de verkligt sakkunniga — det var ju inte bara riksdagsmän och civilpersoner, som lågo på badorterna; en mängd sakkunniga från olika vapenslag och näringsgrenar hade ju även uppmobiliserats — behövde åratal till. När herr Flyg säger, att detta skulle kunna klaras upp på några månader, påminner jag mig ett gammalt uttryck, som jag tycker det kan vara lämpligt att erinra om just nu. Det lyder, så vitt jag inte minns fel: »Det är lätt att säga tulipanros, men det inte så lätt göra den.»

Herr Kilbom: När herr Flyg började sitt anförande, var jag i skrivrummet. När jag gick in i kammaren, mötte jag en bekant som kom från läkaren. Jag frågade honom, vem som talade inne i kammaren. Han svarade: »Det är någon gögerman, som söker sak med regeringen.» Det finns skämtsamma människor.

Jag tror det kan vara anledning att konstatera ett par saker med anledning av herr Flygs uppträdande både i dag och tidigare. För det första måtte det väl nu bli slut på den där propagandan ute i landet att han representerar en särskilt klar antimilitarism. Förut ha vi fått höra, och det tämligen nyligen, att herr Flyg är motståndare till militärsystemet. Hur man kan vara det i samma ögonblick, som man både motionerar och talar för en positiv inställning till och *förbättring* av militärsystemet, det återstår ju för herr Flyg att förklara.

Herr Flyg har nu talat om nödvändigheten av ett *militärt* försvar som garanterar den *demokratiska* statsordningen. Det är en omvändelse att notera med stor tillfredsställelse. Men då herr Flyg i det sammanhanget åberopar andra stater och utvecklingen där, borde han kanske komma ihåg — och det vet han förresten — att vad som skapat svårigheter för de arbetande folkelementen i andra länder är inte minst, att man där för mycket och för länge hängivit sig åt den politik herr Flyg dagligen driver här, nämligen att försöka splittra arbetarklassen, och att man, trots allt vad som sker, inte förstår, att tiden nu är inne att äntligen vända om — inte förstår betydelsen av t. ex. att arbetare och bönder söka samarbete, så långt det är görligt. Herr Flyg gör vad han kan för att skapa misstroende och misstänkliggöra alla försök att samla de folkelement i detta land, vilka — oavsett vad som kan skilja dem åt i övrigt — söka bevara i varje fall de medborgerliga fri- och rättigheter, som för närvarande finnas, och den demokratiska statsordning som vi ha. Jag undrar just, om inte det av honom åberopade Tjeckoslovakien kan lära honom något i det avseendet. Han kanske bör taga del av vad de tjeckoslovakiska nationalisterna betydde för förhindrande av ett lösande i tid av det autonomiproblem, som förelåg i Sudetområdet. Kanske kan han emellertid framför allt lära någonting av Tyskland. Det råder väl intet som helst tvivel om att hade man där, medan det ännu var tid — och det hade inte behövt vara så långt före Hitlers övertagande av makten 1933 — förstått att visa något tillmötesgåen-

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.)
de mot majoriteten inom arbetarvärlden, kunde situationen ha varit en annan i dag i Tyskland. Omständigheter sådana som dessa trodde man att en man, som kallar sig socialist, skulle taga hänsyn till.

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall inte gå in på någon längre polemik mot framlidne herr Karl Kilbom och den självkritik, som han något väl sent utövade. Det är givetvis glädjande att höra, att han är medveten om den brottsliga roll han spelade så sent som strax före år 1937, då han ju fick den tro, med vilken han i dag söker här meritera sig. Jag hoppas, att hans anförande måtte vara ett ringa men dock trappsteg, som leder honom dithän han så länge önskat. Jag vill säga i detta sammanhang, att jag anser, att socialdemokratien verkligen behandlat herr Kilbom illa, då han inte efter två år fått det som var själva anledningen till hans omvändelse.

Vad själva saksfrågan beträffar, herr talman, skulle jag vilja säga, att jag har kvar den inställning till försvarsfrågan, som vårt parti tidigare har företrätt med herr Kilbom såsom motionär och som han utvecklat på ett alldeles utomordentligt sätt i en broschyr, vilken vi spreda i valrörelsen 1936, då herr Kilbom valdes hit till kammaren. Jag har den inställningen kvar, men jag anser, att när det inte är omöjligt att vinna gehör för en militärpolitik och försvarspolitik, utgående från denna principiella grundsyn, vilken inte är pacifistisk till sin karaktär, är det självklart, att man måste inrikta sin verksamhet på att söka få fram det bästa möjliga av vad som är. Jag har därvidlag, herr talman, den uppfattningen — och den har jag fått genom att studera vad som sagts från militärsakkunnigt håll — att 1936 års försvarsorganisation är felaktigt uppbyggd, att man där tog för mycket hänsyn till de olika vapenslagens specialintressen, att man skapade huvudsakligen denna arméorganisation, som slukar ofantliga summor och som dessutom på grund av bristande ekonomiska resurser inte har den effektivitet, att den är likvärdig motsvarande organisation inom andra länder, att man skapade ett bristfälligt luftvapen, att man skapade ett bristfälligt luftvärnsartilleri, och att man i fråga om kustfästningarna och marinen lämnade oerhört stora luckor. I sistnämnda hänseende vet jag, att jag har herr Törnkvist till meningsfrände — tyvärr bara därför att han bor i Karlskrona men det är i alla fall värt att inregistrera. Det är från dessa utgångspunkter jag framfört min kritik och ansett, att den bör bli beaktad. Jag tillbakavisar ännu en gång påståendet, att det är absolut nödvändigt med utredningar i årtal för att uppmärksamma denna kritik — och inte bara uppmärksamma den, utan omforma den och låta den få sätta sin prägel på den organisation vi nu ha, med andra ord omforma den med hänsyn till de lärdomar, som vi ha att hämta dels av Tjeckoslovakiens öde, dels av det förändrade utrikespolitiska läget för närvarande.

Det vore frestande, herr talman, att i detta sammanhang beröra de s. k. befästningsanordningarna på Åland och den detalj av försvarsväsendet, som vi där ha. Den saken återkomma vi väl emellertid till, förmodar jag, vid något annat plenum.

Överallt märker man, hur det saknas förnuft och planmässighet, överallt kan man konstatera ett system, som inte är sådant det borde vara. När jag säger detta, förmodar jag, att även om det betecknas såsom splittring, måste det erkännas att det är en av förhållandena själva motiverad splittring. Det är liksom en ropandes röst i öknen, ett försök att åstadkomma en ändring till det bättre. Och det är sannerligen inte till skada för demokratien, att en sådan kritik framföres och att en sådan ändring kommer till stånd, utan tvärtom en förutsättning för att demokratien skall kunna räddas. Ämbetsmännens herravälde, ämbetsmännens slentrian, deras oförmåga att förvalta olika områden bi-

Ang. skyndsamt omprövning av 1936 års försvarsbeslut m. m. (Forts.) drog väsentligt till den tyska demokratiens sammanbrott, och det var just ett av de stora felen, att den i Tyskland splittrade arbetarrörelsen inte förstod att i tid taga itu med dessa missförhållanden. Jag tror, att vi ha anledning att — utan att göra några generella paralleller, herr Magnusson i Skövde — draga lärdomar ur vad som hänt i världen.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill bara med några ord erinra herr Flyg om att medan han i fjol yrkade avslag på militärbudgeten med huvudsakligen pacifistisk motivering, signalerar han i år ett accepterande av densamma. Vad herr Flyg i år inte vill är, att extraanslaget utöver det som fastställts genom 1936 års beslut skall utgå. Jag tror, att man skall uppmärksamma, att herr Flyg, samtidigt som han angriper den militära expertisen, föreslår kammaren att överlämna åt denna militära expertis avgörandet eller i vart fall utredningen och klarläggandet av huruvida den militära ordningen är sådan, att den kan anses tillfredsställande. Jag vill bara fastslå det, herr talman.

Det som gör, att herr Flygs motion kan tillmätas ett visst intresse, är att den utgör ett symptom på en politik, vars grundläggande förändring redan tidigare inträtt.

Herr **Flyg**: Herr talman! Med anledning av det senaste anförandet vill jag säga, att det är klart, att det är ett naturligt ryskt intresse, att vi ha en dålig försvarsorganisation här i landet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnad för länsstyrelsen i Västmanlands län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av statens järnvägar tillkommande ytterligare utdelning å bevakad fordran i Jönköping—Gripenbergs jernvägsaktiebolags konkurs; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för kronans deltagande i utvidgad reglering av Skattungen och Oresjön i Dalälvens flodområde;

bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om visst undantag från stämpelpikt enligt förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m.; samt

bankoutskottets memorial, nr 6, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens avdelningskontor i Malmö och Luleå.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden, betänkande och memorial hemställt.

§ 16.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 7, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 17.

Föredrogs, punktvis, bankoutskottets utlåtande, nr 8, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande, nr 9, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande reglering av brandpersonalens arbetstid; och

nr 16, i anledning av väckta motioner om ersättning av stat eller landsting till kommun för barns omhändertagande till skyddsufffostran.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

*Ang. viss
ändring i för-
ordningen om
livräntetillägg
av statsmedel
åt vissa liv-
räntetagare
enligt lagen
angående er-
sättning för
skada till följd
av olycksfall
i arbete.*

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare, enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 10, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg hemställt, »att riksdagen måtte besluta, att första paragrafen i förordningen den 3 juni 1938 om livräntetillägg åt vissa livräntetagare må erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Den, som äger rätt till livränta enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, äger erhålla årligt livräntetillägg, motsvarande 125 procent av livräntan. Tillägg utgår ej för livränta som grundas på försäkring enligt 24 § i lagen.

Livräntetilläggen bestridas av statsmedel samt bestämmas och utgivas av riksförsäkringsanstalten.»

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation, utan angivet yrkande, hade avgivits av herr *Hermansson* i Norrköping.

Ang. viss ändring i förordningen om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. (Forts.)

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Det finns en parlamentarisk tröghetslag, som verkar nästan som en naturkraft här i riksdagen, och denna »naturkraft» ha vi enskilda motionärer i allmänhet stark känning av. Det är ju i allmänhet mycket svårt att få fram någon lösning på en fråga, som endast har väckts och framförts av en enskild motionär.

Frågan om livräntetillägg av statsmedel åt dessa livräntetagare enligt 1901 års lag, togs upp redan 1924 här i kammaren i en av mig väckt motion, men först vid 1938 års riksdag nåddes ett första resultat, i det att socialministern, efter ett uttalande av riksdagen 1937, tog upp frågan och förde den fram propositionsvägen. Emellertid blev lösningen i följd enligt mitt förmenande inte rättvis för dessa olycksfallsskadade invalider. Riksdagen fastställde nämligen en sådan begränsning av rätten till livräntetillägg, att de invalider, vilkas arbetsförmåga är nedsatt med mindre än 30 procent, ej erhålla något tillägg. Jag har själv mycket att göra med dessa gamla livräntetagare, och jag anser för min del att den vidtagna begränsningen medför synnerligen orättvisa verkningar för dessa olycksfallsskadade människor. Vi måste dock komma ihåg, att för helinvalider, som åtnjuta ersättning enligt 1901 års lag, är livräntan endast 300 kronor per år, och livräntetagare med exempelvis 25 procents invaliditet få sålunda endast 25 procent av detta belopp, alltså 75 kronor. Enligt nu gällande lag får en 25-procentsinvalid en årlig livränta på upp till 500 kronor. När nu riksdagen genom fjolårets beslut skar bort från rätten till tillägg de livräntetagare, vilkas arbetsförmåga är nedsatt med mindre än 30 procent, måste det givetvis kännas svårt för dessa människor, som många gånger på grund av sin invaliditet ha svårt att erhålla arbete och utkomst. De borde därför enligt mitt förmenande också ha tillerkänts den tilläggsersättning, som riksdagen beslöt att giva andra invalider.

Andra lagutskottet hänvisar i sitt här föreliggande utlåtande till att frågan om livräntetillägget så sent som i följd var föremål för statsmakternas behandling. Man kan ju förstå denna argumentering, då utskottet nu ställer ett avslagsyrkande på min motion. Det är naturligtvis en yttring av den där parlamentariska naturkraften, som börjar att på nytt få ett visst grepp över arbetet inom riksdagen och dess olika utskott. Det är emellertid fortsättningen av utskottets utlåtande, som mest förvånade mig, när jag fick utlåtandet i min hand och började studera dess motivering. Utskottet erkänner först utan omsvep, att vissa skäl onekligen tala för borttagandet av den begränsning i livräntetilläggen, som beslöts 1938. För min del vill jag nu som då understryka, att om statsmakterna vilja undvika att begå en uppenbar orättvisa emot en viss grupp behövande medborgare, bör en ändring snarast möjligt komma till stånd på denna punkt. Statsmakterna ha genom lagstiftningen fastslagit, att dessa invalider skola ha rätt till en skälig olycksfallsersättning som kompensation för sin förlorade arbetskraft. Ersättningen till de invalider, som det här är fråga om och vilka åtnjuta ersättning enligt 1901 års lag, är som jag nyss framhöll synnerligen låg. Redan från den 1 januari 1931 ha statsmakterna därför också tillerkänt *samliga* de livräntetagare, som ha skadat sig under arbete i statens tjänst och som åtnjuta ersättning enligt 1901 års lag, ett tillägg på 125 procent på de utgående livräntorna. Genom det beslut som fattades vid förra årets riksdag har man även tillerkänt livräntetillägg åt de invalider, som ådragit sig skador i enskild

Ang. viss ändring i förordningen om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. (Forts.)

tjänst. Härigenom har riksdagen och statsmakterna principiellt och de facto påtagit sig ansvaret för att de invalider, som skadats i enskild tjänst och som på grund av lagstiftningens bristfälligheter få en alltför ringa och undermålig olycksfallsersättning, också skola få denna ordnad så, att den kan anses rimlig och skäligen.

Vad som därför mest har förvånat mig i utskottsutlåtandet är den passus i motiveringen, där det säges, att staten enligt utskottets mening måste beträffande sina egna arbetstagare »anses hava större skyldigheter än i fråga om arbetare i enskild tjänst att tillse, att livräntor på grund av olycksfall i arbete utgå med sådan förhöjning, som skäligen kan föranledas av ändrade levnadsförhållanden».

Med detta uttalande ställer utskottet, enligt min mening, principiellt sett det vid förra årets riksdag fattade beslutet fullständigt på huvudet. Man har för övrigt också anledning fråga sig, om icke utskottet här givit sig in på ett område och uttalat sig om saker, som det tillkommer statsutskottet att behandla och avgiva utlåtande om. Det står ju i riksdagsordningen, att lagutskotten skola »meddela utlåtanden och avgiva förslag i anledning av — — — från kamrarna dit hänvisade frågor om stiftande, ändring, förklaring eller upphävande av civil-, kriminal- och kyrkolag likasom ock av andra lagar och författningar, som stiftas av konung och riksdag samfällt». Det är sålunda klart, att utskottet har att avgiva utlåtande om lagstiftningsfrågor. Man frågar sig därför, när man läser detta utlåtande, vart det kommer att bära hän, om vi skola börja följa andra lagutskottets här uppskisserade lagstiftningsprinciper, som tyckas gå ut på att statsmakterna om samma sak skola stifta två olika sorters lagar: en sämre lag för dem som äro anställda i privat tjänst och en bättre lag för dem som äro anställda i statens tjänst? Om det varit ett sammansatt stats- och andra lagutskott, som stått för utlåtandet, skulle man ha kunnat förstå det hela. Men när ett riksdagens lagutskott kommer med dylika uttalanden, kan man sannerligen bli litet betänksam. Jag tror, att inte ens statsutskottet i *anslagsfrågor* vill, att riksdagen skall slå fast en sådan kategoriklyvning, när det gäller i övrigt likställda medborgare. I lagstiftningshänseende bör väl i varje fall en dylik kategoriklyvning vara utesluten.

I utlåtandet till förra årets riksdag skrev sammansatta stats- och andra lagutskottet, att anledning saknades att försätta de livräntetagare, varom vore fråga, i ett *bättre* läge än de, vilka åtnjuta livränta på grund av olycksfall, som drabbat dem i statens tjänst. En sådan ståndpunkt kan man ju förstå, och det är naturligtvis en fullt riktig princip, att dessa invalider ställas i en fullt likvärdig ställning, när nu staten genom förra årets riksdagsbeslut tagit hand om saken. Det är ju endast detta, som mitt yrkande i motionen går ut på.

Vi ha all anledning att tillse, att statsmakterna inte begå en orättvisa mot denna grupp av medborgare, vilket blir fallet om de i enskild tjänst olycksfallsskadade avstängas från rätten att erhålla livräntetillägg, medan de i statens tjänst skadade erhålla dylikt tillägg. Det är ju här inte heller fråga om några svindlande belopp. De gamla invaliderna gå bort, den ena efter den andra. Antalet av dessa livräntetagare minskas år från år, och anslagsbehovet för täckande av livräntetilläggen kommer sålunda också att minskas år från år för att slutligen i en ganska snar framtid helt försvinna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion, men jag vill, för den händelse motionen kommer att avslås, rikta en vädjan till socialministern,

Ang. viss ändring i förordningen om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. (Forts.)

att han tager denna sak under allvarlig omprövning och ser till, att så snart som möjligt förslag framlägges för riksdagen om en rättvis lösning av frågan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Sandström: Herr talman! Jag vill gratulera den ärade motionären, som i detta avseende vunnit en så lysande framgång. Han började motionera, såsom han själv sade, år 1924, och i följd fick han uppleva den viktorian, att hans gamla krav blev godkänt av riksdagen. Nu vill han gå ännu längre. Jag tycker det är litet otacksamt av honom, ty innan riksdagen 1938 fattade sitt beslut och intog ståndpunkt till saken, hade det skett en mycket grundlig utredning. Riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen hade gnuggat frågan och hade slutligen kommit till den uppfattningen, att man borde på det sättet bifalla motionärens krav, att sådana livräntetagare, som hade en livränta på 90 kronor och därutöver, skulle få ett tillägg av 125 % årligen. Då hade sålunda socialministern tillfälle att taga saken under övervägande, vilket motionären då igen uppmanat honom att göra. Han gjorde det också, och det resulterade i en kungl. proposition, som var i överensstämmelse med vad ämbetsmyndigheterna — riksförsäkringsanstalten och socialstyrelsen — ansett riktigt. Frågan behandlades av ett sammansatt stats- och andra lagutskott, och propositionen blev av riksdagen bifallen. Vid detta tillfälle hade vi också att behandla en motion av samme motionär som nu. Han ville, att riksdagen skulle gå längre än Kungl. Maj:t föreslagit. Emellertid gick han då inte så långt som i år. Han föreslog endast, att de som hade en livränta på 45 kronor och därutöver skulle få ett tillägg av 150 %. I år begär han tillägg för dem som ha en livränta å minst 30 kronor — alltså en utvidgning av yrkandet.

Herr talman, jag anser, att då riksdagen så sent som år 1938 tagit ståndpunkt till detta problem efter en så grundlig utredning som då skedde, bör man inte nu, året därpå, riva upp saken igen utan vila på hanen och låta det hela bero.

Jag vill bara tillägga i anledning av den ärade motionärens påpekande, att staten ger full satisfaktion, d. v. s. 125 %, åt alla livräntetagare, att inom utskottet ha vi funnit, att det är alldeles riktigt gjort, därför att staten bör vara en mönsterarbetsgivare och är det också i detta fall. Det kostar inte mycket pengar för staten; det kostar nämligen inte mer än c:a 5,000 kronor per år att ge dessa 125 % till samtliga livräntetagare. Vi ansågo emellertid inom utskottet, att staten inte bör ha skyldighet att träda in för alla dem som skadats genom olycksfall hos enskilda arbetsgivare. För övrigt vill jag nämna, att det finns en hel mängd enskilda arbetsgivare, som också lämnat extra gottgörelse utöver vad 1901 års lag bestämmer. Det har lämnats gottgörelse på olika sätt, in natura och på annat sätt. Naturligtvis har sådan gottgörelse inte kunnat komma alla till del. En hel del ha sålunda inte fått högre ersättning än enligt de låga livräntesatser, som 1901 års lag bestämt. Jag vill emellertid påpeka, att om ett tillrättaläggande av saken på sätt motionären begärt skulle ske, komme det att kosta svenska staten inte mindre än 500,000 kronor. Jag anser, att det inte vore lämpligt att slå in på den vägen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson i Grängesberg: Herr talman! Bara ett par ord. Utskottets talesman anser, att jag visat mig otacksam, när jag inte förklarat mig nöjd

Ang. viss ändring i förordningen om livräntetillägg av statsmedel åt vissa livräntetagare enligt lagen angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete. (Forts.)

med det beslut, som fattades i fjol. Herr Sandström gjorde gällande, att jag då fick igenom vad jag krävt för dessa invalider. Det är nog inte så, herr Sandström. Jag har, som herr Sandström sade, kämpat för denna sak sedan 1924, och jag kan deklarerar nu, liksom jag gjorde förra året, att jag känner mig mycket tacksam mot socialministern, som i fjol tog upp denna fråga och förde den fram till en första lösning, om ock något bristfällig sådan.

Redan år 1924 gick andra kammaren för sin del i anledning av en motion av mig in för en kompromisslösning. Första kammaren fällde emellertid den gången frågan. Jag yrkade i motionen 1924, att dessa livräntetagare skulle få ett tillägg av 150 % av livräntan, och att dessa tillägg skulle utgå till dem som hade lägst 45 kronor i livränta, alltså lägst 15 % invaliditet. Ett sammansatt stats- och andra lagutskott föreslog då en kompromiss. Utskottet prutade, som man i allmänhet brukar göra, och skar ned tillägget från föreslagna 150 till 125 %. Därjämte föreslog utskottet den begränsningen, att tilläggsersättning icke skulle utgå vid en invaliditet lägre än 30 %. Det är denna begränsning, som jag anser vara i hög grad orättvis. Ute i livet träffar man ofta invalider med lägre invaliditetsgrad än 30 procent, vilka ha stora svårigheter att kämpa med, på grund av sin nedsatta arbetsförmåga. Jag har för övrigt såsom exempel anfört ett sådant fall i min motion. Riksdagen behandlade enligt min mening dessa invalider orättvist, när riksdagen i fjol beslutade avstänga dem från rätten till tillägg på de undermåliga livräntorna. När man ute i levande livet träffar dessa livräntetagare som avstängts från rätten till livräntetillägg, kan man inte försvara denna inställning och detta beslut av riksdagen. Det har i vart fall varit omöjligt för mig att göra, och jag tror, att vem det vara må, som ställes inför dessa olycksfallsskadade människor, skall ha svårt att kunna försvara denna orättvist verkande begränsning. Jag vill, i händelse att motionen avslås, ännu en gång vädja till socialministern att taga denna sak under allvarlig omprövning och se till att frågan blir löst på ett mera rättvist sätt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Karlsson i Grängesberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 17,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 20.

Till avgörande företogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. utgif-
terna under
riksstatens
nionde huvud-
titel.*

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 5 och 6.

Lades till handlingarna.

Punkterna 7—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13 och 14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15, angående statens växtskyddsanstalt: avlöningar.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr **Skoglund**: Herr talman! I den motion, som behandlas under denna punkt i utskottets utlåtande, ha motionärerna begärt ett anslag av 6,200 kronor för nästa budgetår för att få i gång växtskyddsverksamhet i Östergötland. Ett enhälligt utskott har visserligen avstyrkt motionen men gjort det med en mycket välvillig motivering. Jag utgår därför ifrån, att utskottet inte har något att invända, om Kungl. Maj:t nästa år framlägger ett förslag, som riksdagen då kan biträda. Jag har endast begärt ordet för att rikta en vädjan till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet att vi vid nästa års riksdag måtte få motse en proposition i frågan, i stort sett överensstämmande med vad motionärerna hemställt. I Östergötland, detta stora produktionsområde i fråga om nyttiga växter, framför allt beträffande spannmål, har det visat sig, att växtsjukdomar ävensom sådana parasiter, som uppträda inom växtvärlden, ha fått en utbredning, som allvarligt oroar jordbrukarna. Det är därför av mycket stort intresse, att man får till stånd en effektiv undersökning och ett bekämpande av dessa växtsjukdomar. Hushållningssällskapet gjorde redan år 1936 en framstöt i den riktningen. Nu har det gått ytterligare ett par år, och det är fortfarande minst lika angeläget, att något blir åtgjort i saken. Det är anledningen till att jag tillåtit mig att rikta ovannämnda vädjan till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

*Ang. statens
växtskydds-
anstalt:
avlöningar.*

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 16—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. lägre
lantbruks-
undervisning
m. m.: under-
stödd åt elever
vid lägre lant-
bruksunder-
visnings-
anstalter
m. m.*

Punkten 49, angående lägre lantbruksundervisning m. m.: understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Jag har avgivit en blank reservation vid denna punkt av utskottets utlåtande och vill med anledning därav med några ord redogöra för min ståndpunkt i denna fråga. Jag kommer dock inte att göra något yrkande.

När denna fråga var före i fjol, skrev utskottet, att utskottet ansåg, att det borde anstå med upptagande till prövning av då föreslagen höjning av stipendierna, tills förslag framlagts angående omorganisation av den lägre lantbruksundervisningen. I år, då förslag härom redan ligger på riksdagens bord, föreslår utskottet, att riksdagen skall göra en provisorisk ändring av stipendiebeloppens storlek. Jag har ansett, att man borde intaga samma ståndpunkt som i fjol, då motsvarande förslag avstyrktes av utskottet och avslogs av riksdagen.

Som motiv för att i år upptaga denna fråga angående höjning av elevunderstöden vid lantbruksskolorna har utskottet anfört, att det uttalande, som utskottet gjorde i fjol, förutsatte, att omorganisationen skulle träda i kraft redan den 1 juli i år. Jag måste säga, att åtminstone jag — och jag tror alla som något sysslat med denna fråga — hade den uppfattningen, att så ingalunda skulle kunna ske, utan att omorganisationen skulle träda i kraft först den 1 juli 1940. Det anslag vi nu behandla gäller nämligen kalenderåret 1939, och följaktligen är det absolut omöjligt, att omorganisationen skulle kunna träda i kraft den 1 juli i år. Emellertid betyder det av utskottet föreslagna provisoriet så litet både för staten och för dem som skola få stipendier. Vid lantbruksskolorna började kurserna den 1 november 1938 och provisoriet avser budgetåret. Den ökning, som utskottet föreslår, är 60 kronor för obemedlad och 40 kronor för mindre bemedlad elev. Resultatet av det hela blir, att de obemedlade eleverna under de sista fyra månaderna av kursen komma att få en ökning av 5 kronor i månaden eller sammanlagt 20 kronor och de mindre bemedlade en ökning av 3 kronor i månaden eller sammanlagt 12 kronor. Man måste väl ändå säga, att det är litet klåfingrigt att gå och göra en sådan ändring. Då emellertid saken icke har någon större betydelse vare sig för staten eller för eleverna, så har jag, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 50—61.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 76 och 77.

Lades till handlingarna.

Punkten 78.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 79.

Lades till handlingarna.

Punkterna 80—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85, angående bidrag till hushållningssällskapen.

Efter föredragning av punkten anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag skall med anledning av vad utskottet skriver i sin motivering på denna punkt be att få lämna en del upplysningar beträffande anledningen till att Kungl. Maj:t i år äskat ett högre anslag till hushållningssällskapen. Utskottet säger, att utskottet finner det anmärkningsvärt, att beloppet är höjt. Jag vill då erinra om att jordbruksutskottet år 1938, då det gällde denna sak, skrev att det vore angeläget att Kungl. Maj:t undersökte, om icke hushållningssällskapen borde ha något högre anslag. Detta uttalande föranleddes delvis därav att man ansåg, att hushållningssällskapen icke voro tillräckligt ersatta för en del uppgifter med låneförmedling och andra saker. Med anledning av detta jordbruksutskottets uttalande uppdrog Kungl. Maj:t åt lantbruksstyrelsen att göra en undersökning i saken. Då uppgifter från de olika hushållningssällskapen kommit in till lantbruksstyrelsen, visade det sig, att det icke var lätt att få fram något förslag, som var grundat på det tidigare tillämpade systemet. Lantbruksstyrelsen anmälde då, att den icke förränganska sent kunde komma in med något förslag, som var grundat på en något så när grundlig undersökning. Vid de undersökningar, som gjordes, visade det sig till exempel, att kostnaderna voro mycket växlande i vissa fall. När det gällde jordförbättringar, voro kostnaderna lägst 5 kronor och högst 36 kronor per företag. Medelkostnaden var 10 kronor per företag. I fråga om gödselvård voro kostnaderna lägst 10 kronor och högst 40 kronor. Medelkostnaden var 26 kronor. Beträffande täckdikningar var kostnaden lägst 20 kronor och högst 330 kronor för varje företag. När man såg denna divergens, kunde man ju tro att den berodde på växlingar i företagets storlek. Undersökningen visade emellertid, att medelstorleken av arealen ifråga om ett täckdikningsföretag, som kostade 330 kronor, var omkring två hektar och något därutöver. Man måste ju fråga sig, om det verkligen är rimligt att förvaltningskostnaderna för sådana företag skola behöva vara så höga. Lantbruksstyrelsen kunde följaktligen icke med ledning av de inhämtade uppgifterna framlägga något förslag för Kungl. Maj:t. Då emellertid utskottet förra året så starkt tryckte på att anslaget till hushållningssällskapen borde höjas, föreslogs under denna punkt i huvudtiteln, att man i avvaktan på en utredning skulle utöka bidraget till hushållningssällskapen med 100,000 kronor. Meningen är alltså, att en utredning skall göras, så att man kan överblicka, efter vilka linjer egnahemsverksamheten bör läggas, men för att tillmötesgå riksdagen har jag redan nu föreslagit ett utökat bidrag. Under hand har meddelats mig, att även med nedsänkande av de ersättningsbelopp, som hushållningssällskapen åtnjutit, skulle man kunna beräkna höjningen till omkring 180,000 kronor. Men jag

*Ang. bidrag
till hushåll-
ningssäll-
skapen.*

Ang. bidrag till hushållningssällskapen. (Forts.)
 tycker icke att det är rimligt att i år ta ståndpunkt till frågan, efter vilka grunder ersättningsbeloppen skola beräknas, då det nu skall göras en utredning om hushållningssällskapens verksamhet i dess helhet. Under flera år har det ju efter framställningar från hushållningssällskapens ombud väckts motioner om höjning av detta bidrag, och den höjning jag nu föreslagit är alltså ämnad som ett provisorium i avvaktan på att utredningen blir klar.

Vad beträffar frågan om antalet konsulenter är det ju givet, att det är en riktig synpunkt, som utskottet i detta sammanhang anför, då utskottet uttalar tvivelsmål om lämpligheten av att nu anställa ytterligare befattningshavare hos hushållningssällskapen. Jag har emellertid givetvis utgått ifrån, att om det blir en omläggning av egnahemsverksamheten och hushållningssällskapens verksamhet, bör det kunna genom överenskommelser ske en överföring av tjänstemän från det ena organet till det andra, om så skulle visa sig nödvändigt. Därför anser jag icke att man behöver befara, att hushållningssällskapen skola bli fastlåsta vid det antal befattningshavare, som de nu ha anställda.

Jag har givetvis icke någon erinran att göra mot utskottets hemställan, men med anledning av motiveringen har jag velat angiva orsaken till att denna förhöjning av 100,000 kronor av anslagsmedlen för hushållningssällskapens allmänna verksamhet föreslagits.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Utskottet har i och för sig ingenting att invända mot att hushållningssällskapen få ett ökat bidrag av 100,000 kronor. Det är icke det, som vi finna anmärkningsvärt. Vi säga ju i andra stycket av motiveringen: »Då sällskapens arbetsböroda under de senaste åren utökats därigenom, att allt flera arbetsuppgifter tillagts dem, vill utskottet emellertid ej motsätta sig den föreslagna höjningen av det föreslagna beloppet till sällskapens allmänna verksamhet.» Men då departementschefen i punkten 124 säger, att han inom den närmaste tiden ämnar föreslå Kungl. Maj:t, att frågan om den till hushållningssällskapen knutna konsulentverksamheten göres till föremål för en allsidig utredning, och så samtidigt föreslår, att nya konsulentbefattningar skola inrättas, ha vi funnit detta litet underligt — anmärkningsvärt är kanske ett litet för starkt uttryck. Vi ha icke satt oss emot detta, men det är i alla fall med stor tvekan, som vi gått med på saken. Det finnes på denna punkt icke någon reservation, utan utskottet är fullkomligt enhälligt. Vi ha sagt, att vi ha gått med på denna ökning endast under förutsättning att det kan ske en överföring av tjänstemän från hushållningssällskapen till de nya organisationerna, om så skulle visa sig nödvändigt. Denna synpunkt har ju nu även understrukits av statsrådet.

Ja, herr talman, det är alltså icke ökningen av anslaget, som vi funnit anmärkningsvärd, utan vad vi funnit anmärkningsvärt är, att man inrättar nya konsulentbefattningar samtidigt som man säger, att man skyndsamt skall företaga en utredning av konsulentverksamheten inom hushållningssällskapen.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 86—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 111 och 112.

Lades till handlingarna.

Punkterna 113—130.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 131—136.

Lades till handlingarna.

Punkten 137.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 138.

Lades till handlingarna.

Punkterna 139—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143, angående grundförbättringar: statens avdikningsanslag.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 143 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen

Ang. grundförbättringar: statens avdikningsanslag.

1) medgiva, att Kungl. Maj:t måtte under budgetåret 1939/40 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 3,800,000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I:175 av herr *Carlström m. fl.* likalydande med II:258 av herr *Lindmark m. fl.*, vari hemstälts,

att riksdagen måtte under punkten 143, nionde huvudtiteln, grundförbättringar: statens avdikningsanslag,

1. medgiva att Kungl. Maj:t måtte under budgetåret 1939/40 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 4,000,000 kronor, varav

a) 2,000,000 i första hand till Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län och

b) 2,000,000 kronor till landet i övrigt; samt

2) till grundförbättringar: statens avdikningsanslag för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,200,000 kronor.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I:175 och II:258,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t måtte under budgetåret 1939/40 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 3,800,000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor.

Vid punkten hade fogats reservationer:

dels av herr *Gabrielsson*;

dels ock av herrar *Sederholm, Casenberg* och *Persson* i Grytterud, vilka — med förmälan, att Kungl. Maj:t borde erhålla bemyndigande att utbetala statsbidrag från statens avdikningsanslag intill det belopp, som angivits i motionerna I:175 och II:258, men att sådan fördelning av bidragen mellan de fyra nordligaste länen och landet i övrigt, som förordats i motionerna, icke borde ifrågakomma — hemställt,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I:175 och II:258,

Ang. grundförbättringar: statens avdikningsanslag. (Forts.)

1) medgiva, att Kungl. Maj:t måtte under budgetåret 1939/40 bevilja statsbidrag från statens avdikningsanslag å tillhoppa högst 4,000,000 kronor;

2) till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 3,200,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr Casenberg: Herr talman! På denna punkt ha jag och några kamrater i utskottet reserverat oss till förmån för de motionsvis framförda yrkandena om en höjning av bidragsbeloppet för nästkommande budgetår med 200,000 kronor. Däremot ha vi icke kunnat gå med på motionärernas yrkande om att anslaget skulle fördelas med en del för de fyra nordligaste länen och en annan del för landet i övrigt. Vi ha nämligen funnit det vara lämpligare att i Kungl. Maj:ts händer lägga avgörandet, var anslag skola utgå. Fördelningen kan då bli rättvisare, och man kan också tänka sig, att anslaget på det sättet blir mera fullständigt utnyttjat.

Jag ber med dessa ord, herr andre vice talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt av herr Sederholm m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Grytterud.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Jag kan för min del icke finna, att det föreligger någon så stor skillnad mellan vad utskottet föreslår och vad reservanterna vilja anvisa. Även om man såsom motionärerna anser, att det är önskvärt att anslaget blir så stort, att ansökningar om bidrag icke skola behöva ligga kvar obehviljade, är det väl ändå ingen, som förmenar, att 200,000 kronor därvidlag kunna spela någon större roll. Skillnaden är nämligen icke större än 200,000 kronor. När jag för min del stannade vid 3,800,000 kronor, gjorde jag det därför, att det självklart finns en gräns för hur höga olika anslag kunna göras. Det behövs ju pengar både till det ena och det andra, och följaktligen får man försöka göra en rättvis avvägning.

Härutöver vill jag emellertid framhålla, att det av Kungl. Maj:t i år begärda anslaget dock är väsentligt högre än motsvarande anslag förra året. Av vilken anledning är det högre? Jo, anslaget var föregående år ganska lågt, därför att man, kanske icke minst på det håll, där reservanterna nu befinna sig, hade påpekat, att man icke under goda konjunkturer skulle sätta i gång alltför mycket arbeten, som kunde beröva landsbygdens ordinarie produktion dess arbetskraft. Förra året rådde ju en relativt bra konjunktur, och man anvisade därför ett mindre belopp. För innevarande år har det däremot sett ut, som om konjunkturen skulle komma att något mattas, och man har därför ansett sig böra höja beloppet ganska väsentligt.

Härtill kommer vidare, att regeringen i år på samma sätt som förra året väl kommer att lägga fram förslag till en beredskapsstat, i vilken man kommer att taga upp ett anslag även för nu ifrågavarande ändamål. Om riksdagen går med på denna beredskapsstat, kommer det alltså att finnas möjlighet för regeringen att utöka verksamheten, om så skulle befinnas önskvärt.

Jag begärde emellertid också ordet för att säga ett par ord om de föreliggande motionerna, i vilka man begär en uppdelning av anslagsbeloppet på de fyra nordligaste länen och landet i övrigt. Det har ju nästan blivit kutym att på detta sätt söka dela landet i en nordlig och en sydlig del. Man säger nu, att i de fyra nordligaste länen ligga ansökningar inne på 1,500,000 kronor men i den övriga delen av landet endast på 900,000 kronor. Jag vill emellertid framhålla för kammarens ledamöter, att motionärerna därvid ha vänt upp

Ang. grundförbättringar: statens avdikningsanslag. (Forts.)
och ned på siffrorna, ty det förhåller sig i verkligheten tvärtom. Man har inne ansökningar från de fyra nordligaste länen på 900,000 kronor och från landet i övrigt på 1,500,000 kronor. Detta misstag ger ett stöd för den uppfattning, som jag ofta har uttalat, att man har alldeles för bråttom med att skriva motioner och därför icke ger sig tillräcklig tid att undersöka saker och ting ordentligt. Det är ju ganska anmärkningsvärt, att man i en motion, som skall behandlas av kamrarnas ledamöter, kan lämna så felaktiga siffror. De äro felaktiga, vilket jag här velat nämna.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Efter herr statsrådets yttrande kan jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmanen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den av herr Sederholm m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Punkterna 145—147.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 148.

Lades till handlingarna.

Punkterna 149—155.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 156.

Lades till handlingarna.

Punkterna 157—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 160.

Lades till handlingarna.

Punkterna 161—180.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 181.

Lades till handlingarna.

Punkterna 182—196.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 197—203.

Lades till handlingarna.

Punkterna 204—228.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 229 och 230.

Lades till handlingarna.

Punkterna 231—235.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 236.

Lades till handlingarna.

Punkterna 237 och 238.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 239—242.

Lades till handlingarna.

§ 21.

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 173 av herr *Carlström m. fl.* samt II: 256 av herr *Lindmark m. fl.* hade hemställts, att riksdagen under nionde huvudtiteln till en ny anslagspost: Bidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen måtte bevilja ett förslagsanslag av 700,000 kronor att disponeras enligt i motionerna angivna grunder.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 173 och II: 256 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Sederholm, Gabrielsson, Casenberg och Persson* i Grytterud, vilka hemställt,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 173 och II: 256, till Bidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen under nionde huvudtiteln för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av 700,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Hedlund** i Häste: Herr talman! När motioner i liknande syfte framställdes förra året, gick riksdagen så tillvida med på att någonting måste göras för att befrämja inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen, att den anvisade ett förslagsanslag av 200,000 kronor såsom fraktbidrag för konstgödsel att utgå enligt vissa bestämda grunder. Dessa fraktbidrag ha av Kungl. Maj:t i år upptagits till ett belopp av 75,000 kronor, vilket av kammaren nyss fastställdes. Förra året uttalade både utskottet och riksdagen som sin mening otvetydigt, att en ökad användning av konstgödsel i de fyra nordligaste länen skulle stimulera framför allt odlingen av fodermedel och därigenom främja det norrländska jordbruket. När man nu beträffande dessa fraktbidrag ser, på vilket sätt man genom dem främjar detta, finner man, att konstgödselmedlen givetvis i viss mån förbilligas, men att detta förbilligande

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

blir så oerhört litet, att det knappast kan sägas verka i enlighet med vad som varit avsikten med detta anslag. Jag kan nämna som exempel, att man från vår närmaste hamnstad, Sundsvall, till Östersund har en fraktrabatt på 28 öre för 100 kilogram konstgödsel. Det torde för jordbrukarna göra varken till eller från om de erhålla dessa 28 öre eller icke. Då det dessutom här är fråga om småbruk i egentlig mening, anser jag, att man borde kunna lämna ett något rikligare bidrag. Konstgödselmedlen äro ändå dyrare i Norrland, oavsett dessa fraktbidrag, ty fraktkostnaderna äro avsevärt mycket högre. För det högre pris, som konstgödselmedlen betinga i de övre norrländska hamnarna, få de jordbrukare, som bo inne i landet, inte ersättning genom detta fraktlindringsbidrag.

När herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet likväl i år upptagit detta bidrag, är det väl för att se, hur utvecklingen i olika avseenden i fråga om konstgödselmedlens användning kommer att te sig i Norrland, och för att sedan försöka nå fram till en mera rationell lösning av hela detta för Norrlands jordbrukare så viktiga problem. Jag ber att till herr statsrådet få rikta en vädjan från de norrländska jordbrukarna att i förevarande hänseende söka få till stånd ett resultat, som bättre tillgodoser dessa jordbrukares berättigade krav. Vi få alltid betala dryga fraktkostnader för det vi behöva frakta upp för att driva vår näring. När vi ha överskott på en vara och det skall sändas till sådana platser, där det kan försäljas till rimligt pris, betungas vi likaledes med dryga fraktkostnader. De norrländska jordbrukarna kämpa således med svårigheter, som yrkeskamraterna i mellersta och södra Sverige icke ha att kämpa med. Ser man på de möjligheter, som finnas att, som lantbruksstyrelsen i fjol sade, genom en ökad användning få en ökad produktion av fodermedel och därigenom en minskning av fodermedelsimporten, finner man, att förutsättningarna härför äro mycket goda inom det norrländska jordbruket. Den vidgade försöksverksamhet, som man vill få till stånd, ha även de norrländska hushållningssällskapen sökt att främja. Det har visat sig, att en ändamålsenlig användning av konstgödsel i betydligt större utsträckning än som för närvarande äger rum väl lönar sig, och ännu förmånligare skulle det givetvis bliva, om konstgödselmedlen kunde förbilligas i något hänseende.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! När vi förra året gingo att behandla denna fråga, hade jag verkligen, godtrogen som jag är, en viss förhoppning om att riksdagen skulle taga någon hänsyn till våra då framförda äskanden. Den utredning, som då förelåg, underströk starkt behovet av effektiva åtgärder från statens sida för att mildra de missförhållanden, som råda där uppe i norr, genom att tillvarataga de rika möjligheter, som otvivelaktigt finnas i denna landsända. Utskottsmajoriteten, statsrådet och riksdagen togo dock ingen eller åtminstone mycket liten hänsyn till detta ganska talande vittnesbörd från utredningens sida. Under behandlingen i kamrarna förebrådde statsrådet oss för att i detta hänseende ha kommit med ett illa genomtänkt förslag. Han yttrade samtidigt, att vi måhända skulle komma att bli bönhörda över hövan i sinom tid o. s. v. Just detta yttrande gjorde, att hoppets låga ännu brann hos mig, ehuru kanske inte så starkt. Man vänjer sig visserligen vid att ej sätta allt för stor tilltro till löften och förespeglingar, som givas i en viss situation, men jag hade verkligen väntat, att statsrådet nu skulle komma med ett bättre genomtänkt förslag än det vi framlade förra året, och att den utlovade bönhörelsen skulle komma att giva sig tillkänna på något sätt. Men nej. Utskottsmajoriteten är sig lik, statsrådet likaså. Nu återstår att se om riksdagen är lika ståndaktig. Vad är det egentligen vi med våra fram-

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

stötat både i fjol och i år sträva efter? Jo, vi syfta till att Norrland skall bli uppodlat och befolkat. Vi syfta till att bereda utkomstmöjligheter och skaffa levebröd åt tusen, ja tio och hundra tusen människor i Norrland genom arbete vid jordbruket och de näringar som följa kulturen på detta område i spåren. Där finnas möjligheter. Norrland är framtidslandet, och jag skulle vilja säga: Norrbotten är dess krona. Men, mina damer och herrar, statens medverkan är nödvändig för att skapa fram de möjligheter som otvivelaktigt finnas där uppe. Man nekar oss det lilla stöd, som vi begära och som vi anse oss ha rättighet att begära, ja rent av att fordra, när riket i övrigt tager så mycket från denna landsända. Vore det inte att anse som ett riksintresse, om vi kunde komma upp ur de ekonomiska sumpmarkerna något fortare tack vare en dylik hjälp än som eljest vore fallet? Det är oundgängligen nödvändigt att vi erhålla ett kraftigare stöd för att kunna avlocka jorden rikare och bättre skördar, för att kunna höja levnadsstandarden och för att kunna skänka människorna en friskare och förhoppningsfullare tillvaro än den de nu leva i. Jag hänvisar ännu en gång till den utredning och det förslag, som förelågo förra året och som kraftigt underströko detta behov av hjälp.

Under debatten förra året rörande konstgödselmedlens förbilligande tilläto vi oss påpeka, att utskottets förslag skulle komma att bli ganska verknings- och meningslöst, när det var så få som ägde möjlighet att tillgodogöra sig detta lilla bidrag, som då föreslogs i form av fraktbidrag. Ha vi icke fått rätt kanske? Utvecklingen bekräftar, med den ringa erfarenhet som står till buds, att så är fallet. Den egentliga jordbruksbygden har praktiskt taget icke haft någon nytta därav. Ävsikten med vårt förslag var att stimulera intresset för jordbruket och på så sätt föra oss närmare en eftersträvad självförsörjning på detta område. Detta mål kunna vi otvivelaktigt nå, om vi få den hjälp vi behöva. Men, mina damer och herrar, om detta syfte skall nås, måste framför allt den egentliga jordbruksbygden komma i åtnjutande av bidraget. Jag hyser ingalunda någon missunnsamhet mot de jordbruk, som haft en om också ringa nytta av detta bidrag, tvärtom, men, jag upprepar det, för att man skall nå syftet med vår framställning måste framför allt de stora jordbruksbygderna komma i åtnjutande därav, och då under helt andra former och genom effektivare stöd än som nu föreslagits. Såvitt jag förstår kommer samma meningslösa oeffterättighetstillstånd att bli rådande, om det nu föreliggande utskottsforöslaget antages av riksdagen.

Det var ledsamt att i fjol, när vi behandlade detta ämne, erfara lantbruksstyrelsens inställning till denna fråga. I stället för att rekommendera det stöd som erfordrades talade lantbruksstyrelsen om kurser för att vi skulle lära oss att använda konstgödningen. Man vet verkligen inte vad man skall säga om dylikt, att ett ämbetsverk kommer till utskottet med ett sådant utlåtande. Utskottsmajoriteten fann även detta tämligen meningslöst och tog, som väl var, avstånd ifrån detsamma. Styrelsen säger: »Styrelsen har därvid förmenat, att tillräckliga förutsättningar för rationell konstgödselmedelsanvändning i Norrland i allmänhet ännu icke torde förefinnas.» Hur kan detta ämbetsverk yttra sig på det sättet, det ämbetsverk, som skall gå före och främja kulturen framför allt på jordbrukets område? Utskottet säger: »Utskottet, som anser de av lantbruksstyrelsen i fråga om subsidieformen vid inköp av konstgödsel uttalade farhågorna i viss mån överdrivna, vill i princip biträda förslaget i motionerna...» Ja, i princip biträder utskottet förslaget, men det sker under sådana former, att det blir obrukbart för vinnande av det syfte vi haft med vår framställning. Jag beklagar, att det skall behöva fortsätta på detta sätt det ena året efter det andra, utan att vi skola kunna få det handtag som be-

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

hövs för att, som jag sagt, avvinna jorden bättre skördar och för att lära folket att använda denna konstgödning. Det är inte så, herr statsråd, att vi äro så okunniga där uppe i Norrland, att det är absolut nödvändigt att giva oss särskilda kurser för att vi skola kunna använda konstgödseln. Äro inte statsrådet och lantbruksstyrelsen rädda för att kon dör, medan gräset gror, eller åtminstone magrar väsentligt? Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Nilsson i Antnäs, att det var tyvärr en Norrlandsrepresentant bland motionärerna, som själv påstod, att lantbrukarna icke förstodo hur de skulle använda konstgödsel, under det att jag påstod motsatsen. Herr Nilsson i Antnäs skall därför icke lägga i min mun, att jag skulle ha antytt, att det rådde okunnighet hos jordbruksbefolkningen där uppe. Det var tvärtom herrarna själva, som antydde det i debatten förra året.

Beträffande anslag till Norrland vill jag säga, att det är möjligt, att det också kanske kan bli fråga om anslag av detta slag. Herrarna ha ju emellertid reda på att jordbruksutredningen håller på att utreda dessa saker. Jag kan för min del icke hjälpa, att den ännu icke är klar härmed. I de direktiv, som utredningen fick förra året, stod emellertid klart angivet, att man icke allenast skulle undersöka vilka priser på jordbruksprodukter, som kunna göra näringen såsom sådan lönsam, utan att man även skulle överväga vilka medel som kunde behöva vidtagas för att förbilliga produktionen. För min del har jag utgått ifrån, att riksdagen fortfarande stod på den ståndpunkten, att man skall få till stånd en översyn över det hela. Jag förmodar, att denna översyn skall bli klar under innevarande år, och sedan får ju Kungl. Maj:t lägga fram de förslag, vartill utredningen kan giva anledning, och låta riksdagen pröva dem.

Jag vill därtill erinra om att de bidrag, som nu utgå till Norrland, grunda sig på en utredning, som icke gjordes för mer än tre år sedan och i vilken även representanter från Norrland deltog för att tänka ut bästa möjliga sätt att bispringa det norrländska jordbruket. Denna utredning resulterade ju uti att vissa bidrag genom hushållningssällskapen lämnas för att stödja jordbruket.

Jordbruksutredningen kommer nu i anledning av de direktiv, som den erhållit, men icke alls på grund av de föreliggande motionerna, att avgiva vissa förslag om stödåtgärder. Det är för övrigt, mina damer och herrar, kanske även andra delar än Norrland, som behöva bidrag för att förbilliga produktionen. För min del anser jag det ändå vara bäst, att man får pröva dessa frågor i ett sammanhang.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Denna fråga diskuterades ju i fjol, men utskottet ansåg sig icke då kunna ansluta sig till tanken att ge kontanta bidrag för att stimulera användningen av konstgödsel. Man ville emellertid åstadkomma någon lindring för dem, som bodde långt från kusten, och beviljade därför fraktbidrag. Detta har ju icke kunnat verka i någon större utsträckning, men riksdagen har för en stund sedan bifallit Kungl. Maj:ts förslag, att dylika fraktbidrag skola utgå även i fortsättningen.

I år har utskottet icke alls diskuterat frågan på samma sätt som i fjol, då vi togo itu med den verkligt grundligt. Eftersom jordbruksutredningen för närvarande arbetar och skall komma fram med förslag även till åtgärder för

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

det norrländska jordbrukets vidkommande, har utskottet nämligen i år icke ansett sig behöva närmare taga upp frågan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Skulle det verkligen ha föregripit jordbruksutredningen något nämnvärt, om utskottet och riksdagen hade velat ge oss det lilla handtag, som vi ha begärt? Jag bara frågar! Man bara pratar och driver uppskovspolitik genom att skylla på utredningar. Mera har det hittills icke blivit, och jag börjar misströsta om att det någonsin skall bli det.

Herr statsrådet framhöll, att han icke hade yttrat de ord, som jag påstod, men, herr statsråd, när jag förra året framhöll, att vi icke äro så okunniga utan att det finns folk litet varstans, som kunna undervisa dem, som icke ha lärt sig den riktiga användningen av konstgödsel, och när jag tillade, att i hela min hemtrakt och i bygderna närmast omkring kan jag råda folk vad de skola använda för konstgödsel, så att det icke slår fel, så skakade herr statsrådet på huvudet, fastän herr statsrådet icke sade något. Det minns jag mycket väl och tar icke tillbaka ett enda dugg av det.

Är det i själva verket så underligt, om vi där uppe i höga Norden begära litet hjälp och stöd? Vi ha ju icke fått det stöd, som Syd- och Mellansverige och framför allt Sydsverige ha fått. Där har man kunnat vidmakthålla räntabiliteten på sina jordbruk, och där finnas också helt andra förutsättningar för jordbruket, men vad ha vi fått? Ja, jag vet vad herr statsrådet kommer att säga, om han kommer att säga något mer, men jag säger i alla fall, att vi ha fått betala in mera till jordbruksstödet än vi kommit i åtnjutande av genom detsamma.

Beträffande den översyn, som jordbruksutredningen skall göra, måste jag fråga, om vi verkligen skola behöva vänta kanske i årtal för att få det handtag, som vi anse vara alldeles nödvändigt och behövt för att vi skola kunna komma upp ur det ekonomiska träsk, i vilket folket där uppe nu faktiskt befinner sig. När det annars är något, som brådskar på samma sätt och anses nödvändigt, brukar man vidtaga åtgärder genast, även om man har för avsikt att i vissa fall senare gå till en grundlig utredning.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Brädefors: Herr talman! En ledamot av kammaren deklarerade i dag, att hans ställningstagande till de olika motionsledes framförda frågorna berodde på från vilket håll motionerna kommo. Den nu framförda frågan kommer från högergruppen. Det borde ju vara litet större avstånd mellan oss kommunister och högermännen såsom politiska grupper än mellan oss kommunister och socialdemokraterna. Men när jag ser på denna fråga, fäster jag mig ej alls vid om förslaget kommer från högern eller vänstern. Jag ser i stället till innehållet, och jag finner då, att för Norrlands vidkommande är den framförda frågan angående statligt bidrag till inköp av konstgödsel av så stor betydelse, att det ej kan spela någon roll, varifrån förslaget kommer.

Jag tycker mig minnas, att det ej var mer än ett par år sedan vi Norrbottensrepresentanter hade sammanträde här med ombud för Norrbottens läns hushållningssällskap, varvid denna fråga alldeles särskilt behandlades. Jag förmodar, att ombuden också besökte regeringen. De underströko vikten av ett förbilligande av konstgödseln vid det norrländska och framförallt vid det norrbottniska jordbruket; andra hjälpåtgärder kunde visserligen bli till gagn för jordbruket, men detta bleve en verklig hjälp till självhjälp. Dessa synpunkter ha också beaktats i vissa socknar i Norrbotten, där man tagit sock-

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

narnas egna ekonomiska resurser i anspråk för att förbilliga konstgödselns användning. Andra socknar, som saknat dylika resurser, ha däremot måst avstå från sådana hjälpåtgärder.

Jag anser, att åtminstone de norrländska representanterna borde vara eniga i denna fråga angående ökade anslag till inköp av konstgödsel, och jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Herou: Herr talman! Ännu i jordbrukshjälpens sjunde år vänta småjordbrukarna förgäves på att riksdagen skall vidtaga rationella åtgärder för att råda bot på det kända missförhållandet, att jordbrukshjälpen ensidigt gynnar storjordbruken. När nu småbrukarna i Sydsverige äro mycket missbelåtna med dessa verkningar av den jordbrukshjälp riksdagen genomfört, och när man fortfarande gentemot detta endast talar om utredningar, som omsider skola komma med förslag, då måste jag som en protest mot detta förhållande här i riksdagen av denna fråga ansluta mig till reservanterna. Detta kan jag göra, eftersom jag sympatiserar med den tanke, som ligger bakom motionerna. Jordbruksutskottet har ju ej heller avvisat önskemålen om subvention. Det uttalade vid fjolårets riksdag, att det delade motionärernas uppfattning om att en ökad användning av konstgödsel i de fyra nordligaste länen skulle stimulera framförallt odlingen av fodermedel och kunna göra jordbrukarna oberoende av inköp av fodermedel. Jag förmodar, att jordbruksutskottet ansåg och alltså anser, att en ökad användning av konstgödsel skulle få samma verkan även i de andra länen. Därför måste jag gentemot motionärerna invända, att jag ej är riktigt nöjd med att de begränsat sig till de fyra nordligaste länen. Jag betraktar inte denna fråga enbart som en norrlandsfråga, utan jag är villig att biträda en subventionering, varigenom åtminstone samtliga Sveriges småbrukare kunna erhålla billigare konstgödsel.

På grund av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Sederholms m. fl. reservation.

Herr Carlström: Herr talman! Herr Brädefors yttrade i sitt anförande, att han ej såg på den föreliggande frågan som partiman; oberoende av från vilket håll motionerna hade kommit, ville han yrka bifall till reservationen. Jag vill då säga herr Brädefors, att i jordbruksutskottet ha vi ej någon sådan kutym, att vi bedöma motioner blott ur den synpunkten, från vilket håll de ha väckts. Den motion, som nyss tillstyrktes, då det gällde nionde huvudtiteln, nämligen den om ökat anslag till lantbruksskolornas elever, var ju väckt av en högerman. Jag vill reagera mot den uppfattningen att, därför att den föreliggande framställningen om detta anslag kommit från högerhåll, utskottsledamöter tillhörande andra partier ej skulle ha intresserat sig för det samma.

Det är kanske en viss risk för mig som tillhör jordbruksutredningen att yttra mig i denna fråga. Jag förmodar, att såväl departementschefen som andra ställa det anspråket på jordbruksutredningen, att den skall lösa sina uppgifter på ett nöjaktigt sätt. Jag är emellertid rädd för att när jordbruksutredningen blir klar med sitt betänkande, så bliva norrlänningarna i alla fall ej belåtna — och det kanske även gäller andra här i landet. En sak är, att man vill stödja jordbruket, men en annan är, i vad mån man är i stånd att göra det.

Det är naturligtvis uppenbart, att man kunde bevilja det nu diskuterade anslaget utan att avvakta ytterligare utredning. Herr Herou var emellertid i sitt anförande inne på en sak — för all del, förlåt, jag är smålänning —

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

som har bidragit till att jag ej kan anse det riktigt att ansluta sig till reservernans yrkande beträffande de fyra norrländska länen. Ty om jag reser i Norrbottens kustland och ser, vilka resurser jordbrukarna där, frånsett de rent geografiska förhållandena, förfoga över, får jag den uppfattningen, att många småbrukare söder ut — åtminstone på det småländska höglandet — skulle vara glada, om de hade jordbruk av motsvarande beskaffenhet. Vi ha i jordbruksutskottet såväl i fjol som i år medgivit viss lindring i frakterna på denna vara för dem, som bo avlägsnast och som äro i stort behov därav. Men skulle man generellt gå in för ett sådant här anslag, måste man nog, som herr Herou påpekade, ta med hela landet och ge samma förmån åt alla, om man nu inom jordbruksutredningen vill gå på dessa vägar, och i detta avseende få med småbrukarna, var de än befinna sig här i landet. Jag erkänner, att i de fyra nordligaste länen har man i det i vissa avseenden svårare än i de län, som ligga längre söder ut. Men då man säger, att jordbrukshjälpen har givit dessa norrländska jordbrukare så särskilt litet i förhållande till andra landsändar, så undrar jag om det är riktigt. Om man gör jämförelse med t. ex. småländska småbrukare, kanske man finner, att de inte fått mera. Man får nämligen beakta hur mycket norrlänningarna fått då det gäller mjölken. Det är ju allom bekant, att i Norrland har man ett betydligt större pristillägg än vad vi ha söder ut. Det är att göra denna sak för vidlyftig, om man nu vill lägga in att här finns någon oginhet eller något partisinne ifrån jordbruksutskottets sida, då vi icke kunnat gå med på denna motion. Jag tror, att även om man säger att man får vänta och vänta på utredning, är denna sak dock av den karaktär, att det mycket väl kan vara befogat att man försöker finna ett vidare perspektiv över frågan, innan man bifaller en åtgärd av detta slag. Jordbruksutredningen kan måhända till nästa års riksdag komma fram med förslag som mera allsidigt omfatta även denna fråga.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Jag har visst ingenting emot, att smålänningarna också få konstgödsel billigare, men det är dock inte lika nödvändigt för *deras* jordbruk som det är uppe hos oss. Vi ha nämligen oändliga marker och vider, som ännu inte äro utdikade och därför inte kunna begagnas som odlad mark, åker eller äng. Det ha ni inte i Syd- och Mellansverige, åtminstone inte på långa vägar i den utsträckning som vi. Och denna mark behöver kultiveras och uppodlas för att ta emot folköverskottet c:a 2,000 om året. Inom Norrbottens län föds det cirka 4,000 barn om året. Kunna ni påvisa det nere i Småland eller någon annanstans? Var skola vi göra av dem?

Det gäller här att bereda arbete och utkomst åt människorna. Syftet med vår motion är just att vi skola kunna få i gång en intensifiering av jordbruket i Norrland, så att folk verkligen får se, att det går att få fram skördar även i Norrland. Som det nu är tycker man, att konstgödseln är för dyr. Man tror inte på den riktigt. För att få bort denna misstro kan jag för min del inte finna någon annan väg än att stimulera dem till att använda konstgödsel, samt att detta bäst sker genom att man gör den billigare. När folk har fått se, vad den duger till och att det bär sig att använda den, kan man kanske upphöra med denna stödverksamhet. För egen del — jag har nämligen själv ett litet jordbruk — har jag inte dragit mig för användning av konstgödsel, fastän den är dyr. Ty jag anser, att det går inte att få goda skördar utan konstgödsel, och det vill jag, att även andra där uppe skola komma till insikt om. Men det går inte med de priser, som nu gälla.

Herr statsråd! Jag frågar ännu en gång: Skulle det föregripa utredningen,

Ang. anslag till statsbidrag till inköp av konstgödsel i de fyra nordligaste länen. (Forts.)

om herr statsrådet kommer fram med ett bättre genomtänkt förslag än dem som vi kommo med både i fjol och i år och verkligen går oss till mötes här? Vi nästan fordra det. Folket ute i bygderna börja fråga sig, om det bara skall vara prat, motioner och yrkanden är ut och år in, men statsrådet, jordbruksutskottet och majoriteten i riksdagen avböja och avslå dessa krav, hur rättfärdiga och behjärtansvärda de än äro.

Herr **Lindberg** i Umeå: Herr talman! Då en tystnad i denna fråga från socialdemokratiskt håll här på Norrlandsbänken tilläventyrs kan komma att feltolkas — sådant brukar nämligen hända — har jag begärt ordet endast för att tillkännage, att jag för min del — jag vet också åtskilliga andra socialdemokrater här på Norrlandsbänken som göra detsamma — ansluter mig till de föreliggande motionernas syfte och också kommer att rösta för bifall till reservationen.

Men jag vill dessutom efter samtal, som jag har fört här i bänkarna, meddela, att samma mening har man också bland bondeförbundets representanter. Vi anse emellertid, att saken kanske skulle ha vunnit på, om högern efter fjolårets erfarenheter i denna fråga gjort som vi bruka göra här på Norrlandsbänken i s. k. Norrlandsfrågor, nämligen samrätt med övriga partiets representanter. Jag föreställer mig, att det hade varit ganska lätt att åstadkomma en motion i denna fråga med anslutning från samtliga partier. Därigenom hade man också undvikit att behöva från alla partier stiga upp i denna debatt och avge sådana deklARATIONER, som den jag nu gör.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Hage*.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Andersson i Löbbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, bifaller den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser, och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsägningsförfarandet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nej-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Nilsson i Antnäs, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 65 ja och 98 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Andra kammarens protokoll 1939. Nr 14.

§ 22.

Vid nu skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 23.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående utredning om pension eller statsbidrag åt vissa kvinnor med två eller flera minderåriga barn.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 24.

Interpellation.

Herr **Flyg**, som nu på begäran erhöll ordet, anförde: Herr talman! Omedelbart efter öppnandet av årets riksdag informerades kamrarna av utrikesminister Sandler om Ålandsfrågan — om de förda förhandlingarna i densamma samt om innehållet i den s. k. Stockholmsplanen. Då dessa informationer gävos inför slutna dörrar, fanns det ingen möjlighet för riksdagens ledamöter, att vidarebefordra till allmänheten sitt visserligen senkomna och bristfälliga, men dock vetande i saken. Allmänheten, de röstberättigade medborgarna, stod alltså utan auktoritativ, sakkunnig information i frågan, vilken dock slutligen rör dessa medborgare synnerligen direkt och intimt. Det enda, som allmänheten direkt vet, det är att det existerar en Ålandsfråga. Om dess detaljer — om dess politiska betydelse — vet allmänheten endast vad som kommit den tillgodo genom tidningarnas sysslande med saken.

Jag kan ej förstå denna regeringens, speciellt utrikesministerns taktik. Olika regeringar beredas tillfälle att sätta sig in i frågan och att yttra sig om densamma. Men folken i de länder, som beröras av projektets förverkligande, det svenska, det åländska och det finska folket, dessa folk hållas utanför — dessa folk sakna möjlighet att taga ståndpunkt till problemet. Demokratisk kan en dylik taktik icke kallas.

Genom den förda pressdiskussionen samt framför allt genom de åländska representanternas uttalanden här i Sverige har ett stigande intresse för frågan skapats. En ofrånkomlig, allt bredare opinion kräver av regeringen: klart besked. Olika frågor ställas. Man frågar varför regeringen övergivit den tidigare svenska positionen i frågan, den position, som i samförstånd med det åländska folkets traditionella uppfattning utformades och företrädades av Hjalmar Branting, då frågan senast var aktuell, år 1921. Man ställer sig oförstående till, att de åländska representanterna icke kallades till Stockholmskonferensen på nyåret och gävos tillfälle att där göra sin mening gällande. Man frågar sig, huruvida det är sant, att underordnade ledamöter av den svenska delegationen till konferensen i Helsingfors uppträdde olämpligt och drulligt mot de åländska delegaterna i de finska representanternas närvaro. Man frågar sig, hur det förhåller sig med befestandet av Lågskär — om det är riktigt, att denna befestning skall verkställas av Sverige och sedan upprätthållas med svensk militär. Man frågar sig, vad de olika regeringarnas godkännande av planen innehåller samt huruvida det är sant, att det engelska godkännandet innehåller en viss reservation, o. s. v.

Man förväntade, att en officiell deklaration skulle komma från det nordiska

Interpellation. (Forts.)

utrikesministermötet i Helsingfors. Så blev ej fallet. Hemlighetsmakeriet fortsätter. Det synes mig, att detta icke opåttalt bör få fortgå. Alldeles särskilt sedan Ålands folk nu gjort en kollektiv hänvändelse till Nationernas förbund att slippa Stockholmsplanens välsignelse, synes det mig ofrånkomligt, att regeringen inför riksdagens forum avger en utförlig deklaration över hur frågan ligger till samt över sitt handhavande av densamma.

Med denna motivering hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens utrikesministern få framställa följande frågor:

1. Vilket är det detaljerade innehållet i den s. k. Stockholmsplanen?
2. Har regeringen gjort försök att vid frågans tidigare behandling företräda den tidigare allmänt omfattade svenska ståndpunkten i frågan? Om så ej skett — av vilka orsaker har detta ej skett?
3. Anser utrikesministern, att den nuvarande finska orienteringen till Norden även blir bestående i fall av ett stormaktskrig kring Östersjön. Har några garantier i sådant avseende givits?
4. Har finska regeringen avgivit garantier, att Ålandsbefolkningens förfinskning icke behöver befaras såsom en följd av Stockholmsplanens förverkligande? Vilka äro i så fall dessa garantier?
5. Hur förhåller det sig med den del av de planerade befästningarna, med vilka inloppet till Stockholm kan behärskas? Har man garantier för att dessa komma att behärskas av svenska trupper?
6. Är det riktigt att underordnade ledamöter av svenska delegationen till konferensen i Helsingfors uppträdde olämpligt mot de åländska delegaterna i de finska representanternas närvaro?

Denna anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 25.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till vissa byggnader för folkskoleväsendet.

§ 26.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av stadsplanelagen den 29 maj 1931 (nr 142);

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område;

nr 67, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande ersättning till rättegångsbiträde i fri rättegång;

nr 68, i anledning av väckta motioner angående revision av lagstiftningen om kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 35 § rättegångsbalken;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1920 (nr 407) om barn i äktenskap m. m.; samt

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1939/40 för biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

§ 28.

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Hage, som den 10 sistlidna januari beviljats ledighet från riksdagsgöromålen på grund av sjukdom tills vidare från och med nämnda dag, i dag intagit sin plats i kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

	under	5 dagar	fr. o. m.	den	2 mars,	
herr <i>Bergström</i>						
» <i>Pettersson</i> i Dahl	»	5	»	»	2	»
» <i>Mattsson</i>	»	6	»	»	4	»
» <i>Eriksson</i> i Toftered	»	6	»	»	2	»
» <i>Gustafson</i> i Dädesjö	»	4	»	»	2	»
» <i>Nilsson</i> i Göteborg	»	6	»	»	2	»
» <i>De Geer</i> i Hanaskog	»	3	»	»	6	»
» <i>Eriksson</i> i Frägsta	»	5	»	»	3	»
fru <i>Alvén</i>	»	3	»	»	5	»
herr <i>Gustafsson</i> i Lekåsa	»	5	»	»	2	»
» <i>Hansson</i> i Hönö	»	6	»	»	2	»
» <i>De Geer</i> i Lesjöfors	»	4	»	»	3	»
» <i>Hagberg</i> i Luleå	»	5	»	»	2	»
» <i>Björling</i>	»	4	»	»	4	»
» <i>Magnusson</i> i Näsviken	»	4	»	»	4	» och
» <i>Olsson</i> i Rödningsberg	»	3	»	»	6	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.3 e. m.

In fidem
Sune Norrman.